

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
TRG DELA V SPODNJEPOSAVSKI REGIJI

Ljubljana, september 2010

ALENKA CVELBAR

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom _____, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

Kazalo

UVOD	1
1 AKTIVNOSTI IN ZAPOSLOVANJE V SPODNJEPOSAVSKI REGIJI.....	3
1.1 Gibanje zaposlovanja	4
1.2 Povpraševanje po delu (podjetja).....	6
1.3 Zaposlovanje tujcev	9
2 POSREDNIKI (ZAVOD ZA ZAPOSLOVANJE, ZASEBNE AGENCIJE ZA ZAPOSLOVANJE IPD.).....	12
2.1 Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje	12
2.2 Zasebne agencije za zaposlovanje	13
2.3 Zaposlitveni portali na spletnih straneh	15
3 BREZPOSELNOST.....	16
3.1 Brezposelnost v Spodnjeposavski regiji.....	17
3.1.1 Vrste brezposelnosti	17
3.1.1.1 Frikcijska brezposelnost.....	17
3.1.1.2 Strukturna brezposelnost.....	17
3.1.1.3 Ciklična brezposelnost	18
3.1.1.4 Prikrita brezposelnost.....	18
3.2 Merjenje brezposelnosti.....	18
3.2.1 Registrirano brezposelne osebe	19
3.2.2 Anketa o delovni sili	19
3.2.3 Primerjava brezposelnosti v regiji in Sloveniji (ter v regiji in Krškem)	19
3.3 Težje zaposljivi (mladi, invalidi, ženske, starejši, dolgotrajno brezposelni)	21
3.3.1 Mladi	21
3.3.2 Ženske	24
3.3.3 Invalidi	26
3.3.4 Starejši	28
3.3.5 Dolgotrajno brezposelni	30
4 POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SPODNJEPOSAVSKI REGIJI	31
4.1 Aktivna politika zaposlovanja	32
4.1.1 Cilji aktivne politike zaposlovanja	34
4.1.2 Izvajanje aktivne politike zaposlovanja	34
4.2 Pasivna politika zaposlovanja.....	34
5 VPLIV RECESIJE NA TRG DELA	36

5.1	Leto 2008	38
5.2	Leto 2009	39
SKLEP		42
LITERATURA IN VIRI.....		44
SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV		49
PRILOGE		

UVOD

Trg dela lahko definiramo kot mehanizem in institucije, preko katerih se srečujeta ponudba dela in povpraševanje po delu. Oblikujejo oz. določajo ga tako posamezniki kot tudi družba v celoti. Posamezniki se običajno pojavijo kot ponudniki dela, medtem ko družba na drugi strani, s pomočjo ekonomskih in socialnih kriterijev, določa ceno dela, ga sankcionira in omejuje v obliki družbeno priznanega dela.

S problemom brezposelnosti se ukvarjajo vse države sveta, saj le-ta predstavlja tako ekonomski kot tudi socialni problem. Posameznik pa občuti brezposelnost neposredno, saj izguba zaposlitve pomeni tudi izgubo neke vrste varnosti. Zaposlitev oz. delo ima namreč poleg tega, da je vir za pridobivanje sredstev za življenje, tudi socialni in psihološki pomen.

V Sloveniji je trg dela v zadnjem desetletju doživel veliko sprememb. V koncu osemdesetih in začetku devetdesetih let 20. stoletja se je stopnja brezposelnosti zvišala, saj se je zaradi prehoda iz socialističnega sistema, ki je zagotavljal relativno polno zaposlenost, v sistem tržnega gospodarstva pojavilo pomanjkanje prostih delovnih mest. Po osamosvojitvi Slovenije je prišlo do izgube velikega dela trgov, kar je terjalo zmanjšanje števila zaposlenih, krčenje proizvodnih procesov, raziskovanje in osvajanje novih trgov. V maju 2004 je Slovenija postala članica Evropske unije (v nadaljevanju EU) ter leta 2007 članica Evropske monetarne unije (v nadaljevanju EMU). V letu 2008 je tudi Slovenija občutila vpliv finančne krize, ki je vodila v recesijo.

Kot iskalec zaposlitve začne brezposelna oseba spoznavati situacijo brezposelnih na trgu dela, ki je seveda razdeljen na npr. trg dela v Sloveniji, trg dela v regiji, v našem primeru Spodnjeposavski, in ne nazadnje lahko tudi samo na občine npr. Krško. Diploma je rezultat proučevanja in raziskovanja ter sklepnih ugotovitev, kakšna je situacija na trgu dela v Spodnjeposavski regiji in tudi v občini Krško, kakšno je sploh povpraševanje po delu s strani podjetij, gibanje brezposelnosti po letih. Ne nazadnje je podan tudi vpogled v samo politiko zaposlovanja v Spodnjeposavski regiji, katere glavni izvajalec je Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije (v nadaljevanju ZRSZ). Poleg ZRSZ pa obstajajo tudi druge inštitucije oz. druge poti iskanja zaposlitve, kot so zasebne agencije za zaposlovanje in zaposlitveni portali na spletnih straneh. V diplomskem delu bo prikazano gibanje delovno aktivnega prebivalstva in brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji v letih 2003–2008.

Trg je živ mehanizem, na katerem se položaj nenehno spreminja, zato je v diplomski nalogi vključeno tudi dogajanje v gospodarstvu. Svetovno gospodarstvo namreč pretresajo novice o novih oblikah posledic svetovne recesije, ki ogroža tudi slovensko gospodarstvo. Prvi znaki svetovne krize so se pokazali spomladi 2007. To bo največja kriza v samostojni Sloveniji in za večino Slovencev največja v času njihovega življenja (Štiblar, 2008, str. 11).

V prvem poglavju je opisana situacija na trgu dela v Spodnjeposavski regiji, in sicer najprej analiziramo gibanje zaposlovanja v letih 2003 do leta 2008. Nato so podane razmere s strani

povpraševanja po delu (podjetij), čemur sledi opis zaposlovanja tujcev v regiji, ki hkrati predstavljajo konkurenco domači delovni sili.

V drugem poglavju so predstavljeni posredniki na trgu dela, ki »pomagajo« in usklajujejo ponudbo in povpraševanje na trgu dela. Ko nekdo išče zaposlitev, se opre na pomoč Zavoda za zaposlovanje Republike Slovenije. Vendar pa to ni edina možnost oz. lahko delo iščemo tudi s pomočjo drugih posrednikov, kot so zasebne agencije za zaposlovanje in iskanje zaposlitve preko zaposlitvenih portalov.

V tretjem poglavju sledi prikaz gibanja brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji, opis različnih vrst brezposelnosti in način merjenja brezposelnosti. V poglavju so posebej opredeljene tudi posamezne skupine brezposelnih, ki se jim politika zaposlovanja še posebej posveča, in hkrati je podana primerjava stopnje brezposelnosti teh kategorij v letih 2003 do 2008 med celotno Slovenijo, samo regijo in občino Krško.

Četrto poglavje govori o politiki zaposlovanja v Spodnjeposavski regiji, tako pasivni kot aktivni. Najprej je opredeljena aktivna politika zaposlovanja, njeni cilji in izvajanje. Del poglavja je oprtega na dokument Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007–2013. Sledi še opis pasivne politike zaposlovanja.

V petem poglavju pa je obdelan vpliv recesije na trg dela. Najprej so navedena dogajanja v svetu, ki so bila povod finančne krize, kateri je sledila recesija. Posebej se v poglavju osredotočamo na leto 2008 in nato še na leto 2009, kjer so posledice recesije in samo dogajanje zelo očitne.

1 AKTIVNOSTI IN ZAPOSLOVANJE V SPODNJEPOSAVSKI REGIJI

Spodnjeposavska regija leži v jugovzhodnem delu Slovenije ob spodnjem toku reke Save in meji na sosednjo Hrvaško. Po površini je druga najmanjša regija v Sloveniji, saj meri le 885 km² in pokriva 4,4 % površine Slovenije. V regiji se ni uspelo razviti večje regionalno središče, ampak si danes to funkcijo delita občinski središči Krško in Brežice. Regijo večinoma tvori podeželsko območje, ki zajema ves hribovit in gričevnat svet. V regiji je vključenih 6 občin, in sicer Krško, Brežice, Sevnica, Kostanjevica na Krki, Radeče in Bistrica ob Sotli. Spodnjeposavska regija je uvrščena med srednje razvite regije s problematično gospodarsko sestavo in pozitivno ocenjenimi razvojnimi potenciali (Lajh, 2006, str.143).

Regija je glede na slovenske razmere nadpovprečna v sekundarni dejavnosti, kjer ima velik pomen energetika, saj se v regiji letno proizvede kar okoli 37,9 % celotnih potreb po električni energiji v Sloveniji. Najpomembnejši industrijski kraj je Krško z lesno, gradbeno, kovinskopredelovalno, elektrotehnično, tekstilno in živilsko industrijo, sledi mu Sevnica s tekstilno, kovinsko, gradbeno, kemično in lesno industrijo, v Brežicah pa so se razvili manjši obrati strojno-kovinske, pohištvene in predelovalne industrije. Zadnja leta predvsem tekstilno in tudi kovinsko ter papirno industrijo pestijo velike težave. Mnogo obratov je propadlo ali pa so v stečajnem postopku, kar je že tako visoko brezposelnost v regiji še povečalo. V regiji je relativno dobro razvit tudi turizem, ki naj bi bil poleg energetike nosilec razvoja regije v prihodnosti. Državno in regionalno omrežje cest in železniške infrastrukture je relativno dobro razvito in bi lahko omogočalo kakovostno dostopnost znotraj regije in navzven predvsem v smeri proti Ljubljani in Zagrebu, če bi bila prometna infrastruktura modernizirana (Regionalna razvojna agencija Posavje, 2007).

Poglavitni razvojni kazalniki, s katerimi določamo razlike med regijami in na osnovi katerih je bila Spodnjeposavska regija uvrščena, so sledeči (Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, 2001):

- demografske razmere (rast prebivalstva in indeks staranja)
- ekonomski potencial in uspešnost podjetniškega sektorja (rezultati poslovanja gospodarskih družb, produktivnost gospodarstva in dobičkonosnost)
- višina BDP *per capita*
- strukturna opremljenost
- človeški kapital (stopnja izobraženosti in delež visoko izobraženih med zaposlenimi, stopnja registrirane brezposelnosti)
- socialni kapital (podjetniška dejavnost (npr. živahna), vzpostavljenost formalnih in neformalnih mrež).

Leta 2008 je po statističnih podatkih v regiji živel 69.872 prebivalcev, kar je bilo le 3,5 % vsega prebivalstva Slovenije, že vse od začetka osemdesetih let pa je za regijo značilno upadanje števila prebivalstva. V strukturi prebivalstva Spodnjeposavske regije je, glede na republiško povprečje, nekoliko nižji delež starih med 15 in 64 let, hkrati pa zaradi hitrejšega

staranja prebivalstva v regiji živi več starejšega prebivalstva. Regija je razmeroma redko poseljena, saj povprečno na kvadratnem kilometru živi 79 prebivalcev, kar je 20 prebivalcev manj kot v slovenskem povprečju. Prebivalstvo je razporejeno v 412 naseljih po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (v nadljevnju SURS) v letu 2008. V letu 2007 BDP na prebivalca znaša 13.729 evrov in je nižji kot slovensko povprečje, ki znaša 17.123 evrov. Stopnja brezposelnosti znaša 8,6 % v letu 2007 in je višja od slovenskega povprečja (7,3 %).

Konec leta 2008 je bilo v regiji 25.257 delovno aktivnih prebivalcev, kar predstavlja v slovenskem merilu 2,9 %. Porast delovno aktivnih v regiji je bil v letu 2008 v primerjavi s preteklim obdobjem zelo ugoden in višji od povprečne slovenske rasti. Za regijo je še vedno značilen izredno visok delež zaposlenih v kmetijstvu, v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu in temu ustrezna je tudi struktura povpraševanja po delavcih. Nova delovna mesta v regiji odpirajo zlasti mali ter srednje veliki delodajalci. V letu 2007 so kar 27 % celotnega povpraševanja sprožili delodajalci s področja predelovalnih dejavnosti: kovinske in strojne industrije, proizvodnje hrane in pijač, izdelkov iz gume in plastičnih mas, pohištva, proizvodnje vozil in plovil, električne in optične opreme. Predelovalnim dejavnostim sledijo gradbeništvu, trgovina, poslovne storitve in gostinstvo. Precejšnje potrebe po delavcih izkazuje tudi promet ter izobraževanje. Čeprav so posledice svetovne gospodarske krize prizadele tudi Spodnjeposavsko regijo, so napovedi posavskih gospodarstvenikov nekoliko ugodnejše od napovedi gospodarstva v nekaterih drugih delih države, saj so v regiji v teku še nedokončana investicijska vlaganja, povezana predvsem z gradnjo elektrarn na reki Savi, spremljajočih infrastrukturnih objektov ter gradnjo avtocestnega omrežja.

Upad naročil, finančna nelikvidnost z odlogi plačil kot tudi negotovost delodajalcev glede prihodnjih gibanj pa so kljub temu že v zadnjih dveh mesecih leta 2008 povzročili umirjanje povpraševanja po delavcih, kar je botrovalo porastu brezposelnosti, ki se nadaljuje tudi v letu 2009. Ob koncu januarja 2009 je v regiji že 2.966 brezposelnih oseb. Spodnjeposavska brezposelnost predstavlja 4 % celotne brezposelnosti v državi.

Porast brezposelnosti je sicer nekoliko omilil strukturna neskladja, čeprav so ta na posavskem trgu dela še vedno močno prisotna. Med brezposelnimi z deleži, ki presegajo slovensko povprečje, izstopajo ženske (kot posledica prestrukturiranja tekstilne industrije, do katere je prišlo v preteklih letih, manjšega števila delovnih mest primernih zanje oz. neskladij med poklicno strukturo ponudbe in povpraševanja), starejši, dolgotrajno brezposelni, osebe brez strokovne izobrazbe, invalidi in osebe z ostalimi zdravstvenimi težavami in zaposlitvenimi ovirami (Europa-Eures, b.l.).

1.1 Gibanje zaposlovanja

Aktivno prebivalstvo so vse osebe, ki pomenijo delovno silo za proizvodnjo dobrin in opravljanja storitev, ne glede na to, ali so zaposlene ali brezposelne. Definicija je vezana na Sistem nacionalnih računov (SNA) in njegovo opredelitev proizvodnje. (Malačič, 2006, str. 22)

Delovno aktivno prebivalstvo¹ je seštevek zaposlenih oseb v družbah, podjetjih in organizacijah, zaposlenih oseb pri samozaposlenih, samostojnih podjetnikov posameznikov, oseb, ki opravljajo poklicno dejavnost, in kmetov. Od 1. 1. 1999 so med formalno delovno aktivno prebivalstvo štete tudi osebe, ki opravljajo javna dela (Pečar, 2008, str. 52).

Konec decembra 2008 je bilo v Spodnjeposavski regiji 25.257 delovno aktivnega prebivalstva, kar je v primerjavi z decembrom 2007 3,4 % več. Decembra 2007 je zabeleženo 24.427 delovno aktivnega prebivalstva, kar je za 3,6 % več kot v decembru 2006. Naraščanje delovno aktivnega prebivalstva je prisotno že od leta 2003. To leto je bilo na nek način prelomno v Spodnjeposavski regiji, saj je bilo konec decembra 22.332 delovno aktivnega prebivalstva. Takrat je število delovno aktivnega prebivalstva še zadnjič upadlo, k čemur je doprineslo odpuščanje delavcev zaradi ukinjanja neproduktivnih delovnih mest in stečajev podjetij ter na drugi strani prepočasnega odpiranja novih delovnih mest. Tega leta je bilo opazno, da del podjetij seli sedeže podjetij iz Spodnjeposavske regije, nekaj pa je bilo primerov podjetij, ki so bila prisotna v regiji, vendar so bili zaposleni vodeni v okviru matičnih podjetij s sedežem zunaj Spodnjeposavske regije. Podjetja v Spodnjeposavski regiji so se srečevala s presežki in njihovim razreševanjem predvsem kot posledico finančnih reorganizacij, racionalizacije poslovanja, doseganja višje produktivnosti. V primeru dveh podjetij je prišlo do stečaja.

V letu 2004 je število delovno aktivnega prebivalstva glede na leto 2003 nekoliko poraslo. V letu 2005 pa je prišlo do rahlega upada delovno aktivnega prebivalstva, in sicer za 0,6 % primerjano z decembrom 2004. V letu 2005 je prišlo spet do stečajev podjetij, posledica katerih so presežni delavci.

V letu 2006 število delovno aktivnega prebivalstva glede na preteklo leto ponovno poraste, in sicer konec decembra 2006 je bilo v regiji 23.580 delovno aktivnih prebivalcev oz. za 2 % več le-teh glede na december 2005. Na trgu dela povpraševanje po delu preseže ponudbo obstoječega kadra, saj je oteženo zagotavljanje ustreznih kadrov. Tako prihaja do vse bolj izstopajočih strukturnih neskladij znotraj brezposelnosti. Višje število delovno aktivnega prebivalstva je posledica predvsem ugodne gospodarske rasti in investicijskih vlaganj v regiji in zunaj nje, kar ima ugoden vpliv tudi na število delovno aktivnih v letu 2007. Tako se porast nadaljuje tudi v letu 2007. Konec decembra 2007 je v regiji 24.427 delovno aktivnega prebivalstva. Glede na konec decembra 2006 je to za 3,6 % več. Prav tako se spet pojavi presežek povpraševanja po določenih kadrih, kot leto poprej, kar spet pokaže na strukturno neskladje znotraj brezposelnosti.

V Tabeli 2 (v prilogi) je razvidno, da je delovno aktivno prebivalstvo znotraj osnovnih kategorij delovno aktivnih poraslo, če primerjamo december 2008 in december 2003. In sicer je kategorija zaposleni pri privatnih osebah porasla za 11,5 %, kategorija zaposleni pri fizičnih

¹ Tu gre za metodološko terminologijo zaposlenih, v Sloveniji pa delovno aktivne predstavljajo vse osebe, ki so pokojninsko in invalidsko zavarovane ali so v delovnem razmerju.

osebah za 18,3 %, število samostojnih podjetnikov za 9,9 %, kategorija samostojni poklici za 40,7 %, število kmetov pa za 19,7 %. Celotno delovno aktivno prebivalstvo je tako v tem obdobju poraslo za 13 %.

V Tabeli 1 (v prilogi) so podatki o delovno aktivnem prebivalstvu v Območni službi Sevnica v letih od 2003 do 2008 po področjih in podpodročjih dejavnosti, decembrska stanja in grafični prikaz indeksa 2003/2008, kjer je razviden porast na vseh področjih in podpodročjih dejavnosti, razen v rudarstvu, predelovalni dejavnosti in finančnem posredništvu. V rudarstvu je pravzaprav v vseh letih viden upad zaposlenih na tem področju, prav tako pri finančnem posredništvu, ki pa v letu 2008 sicer poraste, vendar je število zaposlenih na tem področju še vedno nižje kot v letu 2003. Sama predelovalna dejavnost pa beleži konkreten upad znotraj dveh podpodročij predelovalne dejavnosti, in sicer v podpodročju Proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih izdelkov in Proizvodnja vlaknin, papirja in kartona. V omenjenih podpodročjih je namreč v preteklih letih prišlo do stečajev (Jutranjka v Sevnici, Vipap v Krškem). V Tabeli 1 (v prilogi) je prikazano delovno aktivno prebivalstvo v Spodnjeposavski regiji po letih, kjer je razvidno, da je v letu 2003 22.332 delovno aktivnega prebivalstva, ki poraste na 25.257 delovno aktivnih v letu 2008 oz. porast je bil za 2.914 prebivalcev, tj. 13-odstotni porast le-teh.

Največji delež delovno aktivnih prebivalcev je v Spodnjeposavski regiji zaposlenih v predelovalni dejavnosti, ki znaša v letu 2003 30 %, v letu 2008 pa 26,1 %. Posamezen delež delovno aktivnih v predelovalni dejavnosti v letih 2003 do leta 2008 lahko vidimo v Tabeli 3 (v prilogi). Delež delovno aktivnih v predelovalni dejavnosti od leta 2003 do 2008 vztrajno pada, medtem ko pri delovno aktivnem prebivalstvu opazimo porast.

Na Sliki 1 (v prilogi) je prikazana premica povezanosti med številom zaposlenih v predelovalni dejavnosti v letih 2003 do 2008 (neodvisna spremenljivka) in delovno aktivnim prebivalstvom v letih 2003 do 2008 (odvisna spremenljivka). Posamezne točke predstavljajo podatke po letih od 2003 do 2008. Iz izpiska statističnih podatkov s pomočjo računalniškega programa SPSS (glej priloge, Tabela 4) je razvidno, da znaša *korelacijski koeficient* (R), ki kaže moč in smer linearne povezanosti med odvisno in neodvisno spremenljivko, 0,264. To pomeni, da je linearna povezanost med (v našem primeru) številom zaposlenih v predelovalni dejavnosti v letih 2003 do 2008 in delovno aktivnim prebivalstvom v letih 2003 do 2008 šibka. Ocena *determinacijskega koeficienta* (R^2) znaša 0,070 in zajema delež variance delovno aktivnega prebivalstva v letih 2003 do 2008, ki je pojasnjen z linearno odvisnostjo med delovno aktivnim prebivalstvom v letih 2003 do 2008 in številom zaposlenih v predelovalni dejavnosti v letih 2003 do 2008.

1.2 Povpraševanje po delu (podjetja)

Za povečanje obsega proizvodnje potrebujejo podjetja (ob dani tehnologiji) več dela. Tako naraščanje proizvodnje vpliva tudi na povečevanje števila zaposlenih. Ob tem pa vsaka nadaljnja enota dela daje manjše rezultate kot prejšnja. Podjetje pri dejanskem upadanju

obsega proizvodnje najprej zmanjšuje delovni čas in produktivnost, na koncu šele število zaposlenih.

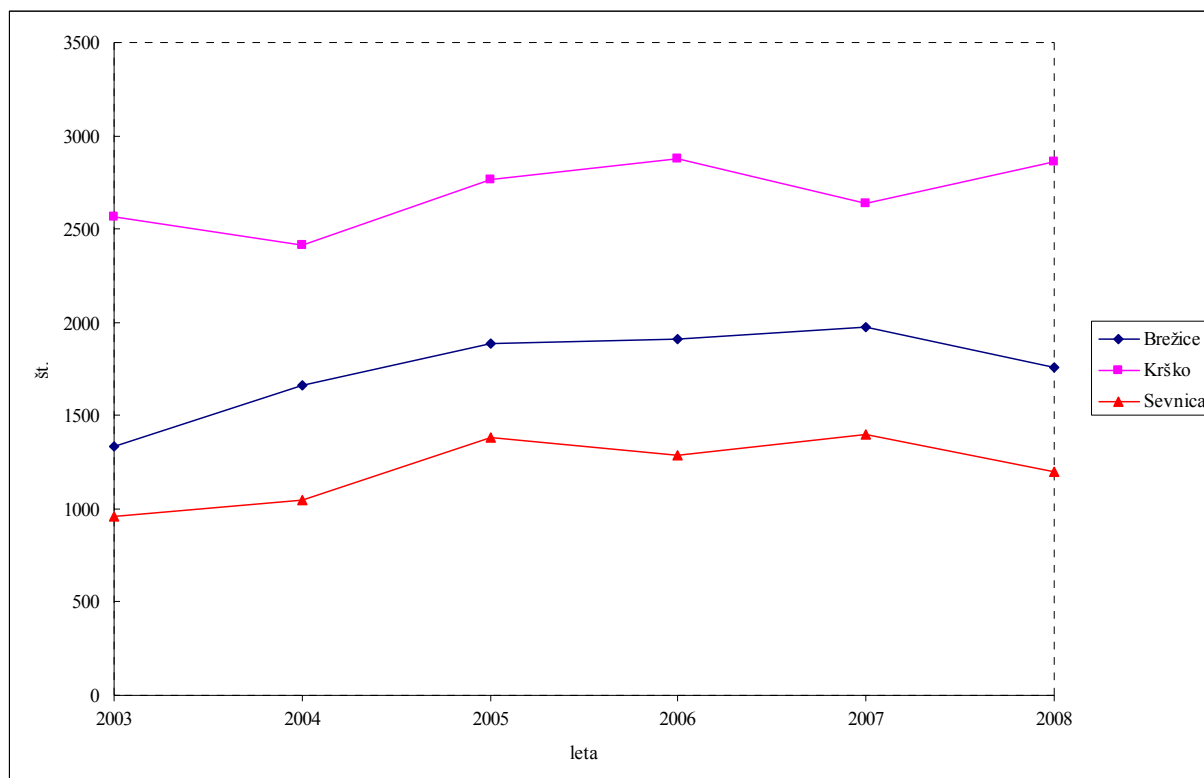
Spremembe v delovno aktivnem prebivalstvu in brezposelnosti so posledica različnih dejavnikov, med katerimi so gotovo povpraševanje po delu, njegov obseg in kvaliteta. V vsem tem se odraža ukinjanje, ohranjanje in odpiranje novih delovnih mest.

V Tabeli 5 (v prilogi) je razvidno, da so prijavljene potrebe po delovni sili v Spodnjeposavski regiji od leta 2003 do leta 2007 naraščale. V letu 2008 pa upadle, vendar je število le-teh vseeno višje kot v letu 2004 in letu 2003. Če gledamo le kategorijo delavci, je ta lepo naraščala do leta 2007, nato pa 2008 upadla. Potrebe po pripravnikih sicer naraščajo, vendar je upad te kategorije viden že v letu 2007, v primerjavi z letom 2006. V letu 2008 pa sploh ni prijavljenih prostih delovnih mest za pripravnike. Naj še omenimo, da je bila v letu 2003 spremenjena delovnopravna zakonodaja, ki ne uveljavlja več obveznega opravljanja pripravništva za vsakega, ki začne prvič opravljati delo, ustrezno vrsti in stopnji pridobljene strokovne izobrazbe. V podatke v Tabeli 5 so vključene tudi potrebe po tujcih, ki pa so bile v celoti pokrite.

Povpraševanje po delu je v regiji v letu 2004, v primerjavi s preteklim letom, precej poraslo. Razlog za to na ZRSZ, Območna služba Sevnica (v nadaljevanju OSS), pojasnjujejo s povečanim povpraševanjem po delu in s spremembo delovnopravne zakonodaje, ki je uvedla prijave potreb po delavcih v nekaterih primerih, v katerih do sedaj le-te niso bile potrebne (primeri podaljšanja že sklenjenega delovnega razmerja za določen čas ali nedoločen čas oziroma kadar gre za sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi zaradi spremenjenih okoliščin idr.). Vsekakor pa v številu potreb po delovni sili ni zajetih tistih, ki so se zaposlili preko agencij za posredovanje in zagotavljanje delovne sile (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2004).

V letu 2006 je bilo evidentiranih več potreb po delovni sili kot v preteklih letih, kljub temu da je sredi leta 2006 prišlo do sprememb v zvezi s prijavljanjem potreb po delovni sili. Po določenih spremenjenih zakonodajah namreč delodajalcem ni bilo več treba prijavljati potreb v primerih podaljšanja delovnih razmerij z že zaposlenimi delavci in v primerih, ko za sklenitev pogodbe o zaposlitvi ni potrebna javna objava delovnega mesta. Iz tega lahko sklenemo, da je bilo v letih 2006, 2007 in 2008 dejanskih potreb po delovni sili še več, čeprav je v letu 2008 že viden upad potreb po delovni sili, kar lahko pripišemo slabšanju gospodarskih razmer in negotovosti delodajalcev.

Slika 1: Prijavljena prosta delovna mesta po Uradih za delo Krško, Sevnica in Brežice, v letih 2003 do 2008

Vir: Letna poročila OSS 2003 do 2008.

Iz Slike 1 je razvidno, da je v vseh obravnavanih letih največ potreb po delovni sili zabeleženih na Uradu za delo Krško, sledi mu Urad za delo Brežice in nato še Urad za delo Sevnica. Na Uradu za delo Krško je najmanj evidentiranih v letu 2004, ko je bilo teh potreb 2.410, nato pa je število naraščalo do 2007, ko je spet viden upad potreb, ki pa ni bil nižji od števila potreb v 2004. Na Uradu za delo Brežice je viden porast potreb po delovni sili od leta 2003 vse do leta 2008, ko začne število potreb upadati in pade na 1760 potreb, kar je še vedno več, kot v letu 2003, ko je bilo evidentiranih 1333 potreb po delovni sili. Na Uradu za delo Sevnica je v letu 2003 evidentiranih 959 potreb po delovni sili in število le-teh po letih ves čas niha. V letu 2007 doseže najvišji nivo, in sicer 1400 potreb po delovni sili, ki pa v 2008 upade na 1197 potreb. V letu 2003 je na Uradu za delo Krško prijavljenih kar za 1604 več potreb po delovni sili kot na Uradu za delo Sevnica. V letu 2008 pa je razlika med Uradom za delo Krško in Uradom za delo Sevnica kar za 1662 potreb po delovni sili. Razlog v taki razliki v povpraševanju po delu lahko najdemo tudi v odpiranju novih podjetij, novih delovnih mest na področju Urada za delo Krško.

V strukturi povpraševanja po delu je v obdobju 2003–2008 zabeleženo največ potreb v okviru predelovalne dejavnosti, ki zavzema nekje od 23,4 % v letu 2003 pa do 26 % v 2007, v 2008 beležimo upad na 19,5 %. Predelovalni dejavnosti sledi gradbeništvo, ki zavzema 20,2 % potreb v letu 2003 in skozi leta niha, tako v letu 2008 znaša 21,7 % in zavzema večji delež kot predelovalna dejavnost. Omenjenima dejavnostma sledijo trgovina, izobraževanje, kmetijstvo.

Z majhnimi deleži pa so tu še ostale poslovne storitve, promet ter zdravstvo in socialna varnost.

V letu 2003 je bilo kar 81,1 % vseh potreb po delu za zaposlitev za določen čas, od tega kar v 69,4 % potreb za novo zaposlitev. Delež potreb za tovrstno zaposlitev sicer po letih upada, toda še vedno ostaja visok. V letu 2008 znaša 78 % vseh potreb za zaposlitev za določen čas. Med tovrstne zaposlitve so poleg povečanega obsega dela in novih naročil všteta tudi dela sezonskega značaja in nadomeščanja začasnih odsotnosti. Kot vzrok, da je delež stalnih zaposlitev tako nizek, lahko navedemo negotovost delodajalcev pri pridobivanju poslov in hkrati oteženo odpuščanje delavcev s stalno zaposlitvijo kot tudi povečano zaposlovanje tujcev.

V letu 2003 je bilo po podatkih ZRSZ pokritih 74 %, tj. 3.593, od vseh prijavljenih potreb po delavcih in pripravnikih. V naslednjih letih beležimo upad pokritja prijavljenih potreb po delovni sili, ki je najnižji v letu 2005, ko znaša 58 %, tj. 3.502, izmed prijavljenih potreb po delavcih in pripravnikih. V letu 2008 pa je to pokritje 74,1% oz. 4.311 pokritij z delovno silo.

Delež delovnih razmerij, ki so bila sklenjena za določen čas, se giblje nekje nad 81% v vseh letih. V letu 2003 znaša 83,6 % sklenjenih zaposlitev, v letu 2008 pa 84,75 %.

V vseh obravnavanih letih (2003–2008) je razvidno, da je bila večina objavljenih delovnih mest zasedena z moško delovno silo, saj znaša delež žensk, ki so zasedle delovna mesta 34,3 % oz. 1.232 izmed vseh zasedb v letu 2003 ter 34 % oz. 1466 izmed vseh 4.311 zasedb v letu 2008. Po posameznih letih je bil ta delež naslednji: 37,1 % v letu 2004, 43,5 % v letu 2005, 40,6 % v letu 2006 in leta 2007 37,6 %.

Povpraševanje delodajalcev po delu spodbuja dogajanje na trgu dela, ki pa jih trg dela ne more vedno zagotoviti iz vrst domačega kadrovskega potenciala. Tako se pojavljajo strukturna neskladja znotraj brezposelnih, zato država ta neskladja med drugim rešuje in razrešuje z zaposlovanjem tujcev.

1.3 Zaposlovanje tujcev

Ob zaposlitvi delavca je treba zadostiti vsem zakonskim in drugim zahtevam. Ko pride do zaposlitve tujca, je previdnost in spoštovanje zakonodaje toliko pomembnejša, saj se delovna zakonodaja in zakonodaja s področja tujcev prepletata in sta medsebojno odvisni. Postopki pri zaposlitvi tujca so dopolnjeni z različnimi dovoljenji, na podlagi katerih lahko v končni fazi delavca prijavimo v socialno zavarovanje.

Pogoji, pod katerimi se lahko tujec zaposli ali dela v RS, so določeni z Zakonom o zaposlovanju in delu tujcev, ki je bil sprejet sredi poletja leta 2000. S 3. členom je določeno, da za določene kategorije oseb oz. dejavnosti (npr. tuji poročevalci, akreditirani novinarji,

duhovniki, tuji predavatelji in kulturniki na mednarodnih strokovnih in kulturnih srečanjih ipd.) delovna dovoljenja niso potrebna.

Bistvena novost Zakona o zaposlovanju in delu tujcev je bila uvedba kvotnega sistema, s katerim država na podlagi stanja na trgu delovne sile regulira obseg tujcev na slovenskem trgu dela. V okviru zakonsko določenega najvišjega števila tujih delavcev (v višini 5 % aktivnega prebivalstva Republike Slovenije po podatkih Urada za statistiko) vlada na podlagi razmer na trgu dela vsako leto določi letno kvoto delovnih dovoljenj za tujce, dodatno pa lahko vlada oz. Ministrstvo za delo, družino in socialne razmere (v nadaljevanju MDDSZ) določi še dodatne omejitve glede zaposlovanja in dela tujcev. V kvoto se ne všttevajo tujci, ki imajo na podlagi sporazuma z EU enak položaj kot državljani Republike Slovenije (Grofelnik & Premk, 2007, str.109).

Marca 2006 je stopila v veljavo Uredba o določitvi kvote delovnih dovoljenj za leto 2006, s katero se omejuje število tujcev na trgu dela. Kvota je bila opredeljena za izdajo dovoljenj za zaposlitev, dovoljenj za delo za napotene tujce, dovoljenj za usposabljanje in izpopolnjevanje tujcev, individualne storitve tujcev ter sezonsko delo tujcev. Poleg kvote je uredba opredelila tudi, da se posameznemu delodajalcu lahko izda (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2006):

- največ toliko dovoljenj za sezonsko delo v gradbeništvu, kolikor je bilo povprečno število zaposlenih v letu 2005 pri tem delodajalcu, pri čemer se v to številko ne všttevajo tujci, ki so bili zaposleni na podlagi dovoljenja za sezonsko delo in
- toliko dovoljenj za delo za sezonska dela v kmetijstvu in gozdarstvu, kolikor od izkazanih potreb ostane po zagotovitvi slovenskih in z njimi izenačenih sezonskih delavcev.

Uvedba teh kvot je povezana s pristopom Slovenije v polnopravno članstvo EU, s katerim je bil ob samem vstopu uveljavljen prost pretok delavcev med novimi državami članicami ter prost pretok storitev med vsemi državami članicami. Maja 2006 je Slovenija uveljavila prosto gibanje delavcev državljanov EU in Evropskega gospodarskega prostora (v nadaljevanju EGP). Ker ni prišlo do pričakovanega večjega zaposlovanja državljanov novih držav članic, imajo tudi državljani teh držav in njihovi družinski člani enak položaj na trgu dela kot državljani RS. Zaposlovanje delavcev iz teh držav tako poteka brez izdaje delovnih dovoljenj in so izvzeti iz te kvote (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2006).

Uredba o določitvi kvote delovnih dovoljenj za leto 2007 pa je bila sprejeta na Vladi, dne 18. januarja 2007, in je prvotno omejila skupno število izdanih delovnih dovoljenj v RS na 18.500. Zaradi velikega povpraševanja po delavcih, ki ga trg dela ni uspel pokrivati z domačim kadrom, je bila ta kvota tekom leta večkrat povečana, in sicer na končno višino 29.500 dovoljenj. Kvota ni vključevala osebnih delovnih dovoljenj (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2007).

Poleg osebnih delovnih dovoljenj, ki jih razvrstimo na:

- osebna delovna dovoljenja za določen čas (z veljavnostjo do treh let),
- osebna delovna dovoljenja za nedoločen čas,
- osebna delovna dovoljenja za samozaposlitev,
- osebna delovna dovoljenja za čas, določen s posebnim zakonom,
- osebna delovna dovoljenja na podlagi mednarodne pogodbe,

poznamo še dovoljenja za zaposlitev in dovoljenja za delo.

Z novelo zakona o Zakonu o zaposlovanju in delu tujcev – ZZDT-B (Ur. list RS, 52/07 z dne 12.6.2007) je vlada na pobudo vseh strani poenostavila administrativne postopke pri izdaji dovoljenj, uvedla preverjanje podatkov iz uradnih evidenc in s tem zmanjšala število potrebnih prilog. Posledično naj bi se skrajšali postopki pridobivanja dovoljenj. Novela je prinesla ostrejšje pogoje predvsem pri samozaposlovanju, hkrati pa je omogočila zaposlitev pri več delodajalcih, pridobitev osebnih delovnih dovoljenj tujcev z najmanj poklicno izobrazbo, kar naj bi posledično privabljal tudi kader z visokošolsko izobrazbo v zaposlovanje v Sloveniji (Grofelnik & Premk, 2007, str.14).

S 16. aprilom 2008 je pričel veljati Pravilnik o delovnih dovoljenjih, prijavi in odjavi dela ter nadzoru nad zaposlovanjem in delom tujcev. Pravilnik opredeljuje primere, v katerih se lahko izda delodajalcu delovno dovoljenje za zaposlitev tujca brez kontrole trga dela, s čimer se delodajalcu omogoči hitrejši in lažji postopek za izdajo dovoljenja za zaposlitev. Gre za primere, ko želi delodajalec zaposliti tujca s poklicem, ki ga na slovenskem trgu dela primanjkuje. Liste deficitarnih poklicev so pripravljene po metodologiji, po kateri se določajo deficitarni poklici v skladu s pravilnikom o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja in so opredeljeni po območnih službah ZRSZ (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2008).

Za leto 2008 je Uredba o določitvi kvote delovnih dovoljenj prvotno omejila skupno število izdanih delovnih dovoljenj v RS na 24.600. Kvota je namenjena tujcem, ki nimajo dovoljenja za prebivanje v RS, in tujcem, ki se po sezonskem delu zaposlijo na podlagi dovoljenja za zaposlitev. Gre za vse nove zaposlitve tujcev, sezonsko delo tujcev, delo napotениh tujcev, delo tujcev, ki se nanaša na usposabljanje in izobraževanje ter na opravljanje individualnih storitev. Vanjo pa se ne všttevajo osebna delovna dovoljenja in obnove delovnih dovoljenj. Zaradi velikega povpraševanja po delavcih, ki ga ni bilo mogoče pokrivati z domačim kadrom, je bila ta kvota tekom leta povečana, in sicer na 32.000 dovoljenj. Obrazci vlog za izdajo dovoljenj so objavljeni na internetni strani ZRSZ, iz katerih je tudi razvidno, da Vlogo za izdajo osebnega delovnega dovoljenja predloži tujec osebno, ostali dve pa vložijo podjetje, ki bo tujca zaposlilo oz. ga že zaposluje (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2008).

V Tabeli 7 (v prilogi) so zajeta izdana delovna dovoljenja v OSS po letih v obdobju od 2003 do 2008. Razvidno je, da je število izdanih delovnih dovoljenj od leta 2003 do leta 2008 poraslo oz. se skoraj podvojilo.

Vzroki za zaposlovanje tujcev so v večini še vedno povezani z naslednjimi dejstvi:

- nepripravljenost domačih delavcev za zaposlovanje v nekaterih gospodarskih panogah (npr. gradbeništvo, kmetijstvo),
- strukturna neskladja na trgu dela,
- cenenost tuje delovne sile in pripravljenost poprijeti za delo v težjih delovnih pogojih,
- strokovnost tujih delavcev,
- drugi vzroki (povezanost z drugimi deli nekdanje Jugoslavije, združevanje družin).

Delovno dovoljenje je oblika delovnega dovoljenja, vezana na stalne zaposlitvene potrebe delodajalcev, in se izda, če delodajalec in tujec izpolnjujeta zakonske pogoje, če kvota za to obliko zaposlovanja ni izkoriščena in če zaposlitev tujca ne vpliva škodljivo na trg, zlasti glede stanja domače brezposelnosti. Organi, ki so pristojni za izdajo dovoljenja za zaposlitev tujca, so MDDSZ, ki je med drugim tudi pritožbeni organ, ZRSZ, ki izdajo izvaja, ter Inšpektorat Republike Slovenije za delo kot nadzorstveni organ.

2 POSREDNIKI (ZAVOD ZA ZAPOSLOVANJE, ZASEBNE AGENCIJE ZA ZAPOSLOVANJE IPD.)

Njihova osnovna naloga je posredovanje med ponudbo dela in povpraševanjem po delu. Podjetjem, kot povpraševalcem po delu, pomagajo povečati učinkovitost kadrovske funkcije, da bi le-ta uspešno uravnavala strukturo zaposlenih s potrebami poslovanja. Ponudnikom dela (iskalcem zaposlitve) pa pomagajo povečati njihovo zaposljivost in sposobnost prilagajanja dinamičnim spremembam trga dela (Moje delo, 2009).

2.1 Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

ZRSZ je samostojna pravna oseba s statusom javnega zavoda, ki deluje enotno za območje RS. Ustanovljen je bil na podlagi 61. člena Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti iz leta 1991 in njegovimi dopolnitvami v letu 1998. ZRSZ poleg vloge posrednika med ponudbo in povpraševanjem po delu opravlja še druge naloge, ki so:

- posredovanje zaposlitev,
- poklicno svetovanje in obveščanje,
- zavarovanje za primer brezposelnosti,
- izvajanje programov in ukrepov politike zaposlovanja,
- izdajanje delovnih dovoljenj za delo in zaposlovanje tujcev,
- izvajanje nacionalne politike štipendiranja,

- izdelava analitičnega, razvojnega in drugega strokovnega gradiva temeljnih dejavnosti zavoda.

ZRSZ deluje organizacijsko oziroma funkcionalno na sedežu ZRSZ z vodstvom in Centralno službo ter v Območnih službah z Uradi za delo, ki so locirani v vseh upravnih enotah, s čimer je teritorialno pokrita celotna mreža za njegovo dejavnost. Spodnjeposavsko regijo neposredno pokriva OSS s tremi Uradi za delo, in sicer Uradom za delo Sevnica, Uradom za delo Krško in Uradom za delo Brežice. Naloge OSS so, da strokovno in organizacijsko vodi in izvaja osnovne poslovne funkcije ZRSZ, kot so zaposlovanje (zaposlovanje brezposelnih oseb, poslovanje z delodajalci, zaposlovanje tujcev, vezano na trg dela), poklicne orientacije, izvajanje programov zaposlovanja, izvajanje pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti, republiške štipendije. Poleg tega opravlja še dejavnost analitike, mednarodnih projektov, odnosov z javnostmi, vezanih na lokalno oziroma regionalno raven, ter nekatere druge dejavnosti, potrebne za delovanje. OSS razvija in sodeluje pri razvoju politike in programov zaposlovanja z drugimi partnerji na svojem območju (delodajalci, sindikati, organi lokalnih skupnosti, strokovnimi institucijami, izvajalci programov zaposlovanja in podobno) za skupno realizacijo ciljev.

ZRSZ se financira iz državnega proračuna. Poleg tega ima ZRSZ še druge finančne vire, kot so prodaja gradiva na prostem trgu, izvajanje strokovnih izpitov za koncesionarje, sodelovanje pri izboru kandidatov, organiziranje in sodelovanje pri izvedbi različnih seminarjev, delavnic in izobraževanj. Po naročilu na ZRSZ izvajajo posebne obdelave in analize podatkov, oddajajo v najem ali uporabo razpoložljive prostorske kapacitete in poskušajo od partnerjev v okolju pridobiti donacije za sodelovanje z njimi. Prav tako se ZRSZ udeležuje preko raznih programov oz. projektov (»Job Rotation« – priložnost za brezposelne in izziv za zaposlene ter podjetja, Leonardo da Vinci, delovanje omrežja EURES, Usposabljanje zaposlenih in vzpostavitev Izobraževalnega centra, Informativne točke za migrante, Projektna pisarna itd.).

Uporabniki storitev ZRSZ so brezposelne osebe, delodajalci, štipendisti in prosilci za študentska posojila, osebe, ki potrebujejo strokovno pomoč pri zaposlovanju in poklicni orientaciji, strokovne institucije in izvajalci programov zaposlovanja, socialni partnerji ter javnost (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2009).

2.2 Zasebne agencije za zaposlovanje

Zasebna agencija za zaposlovanje (v nadaljevanju Agencija) je organizacija, ki na podlagi pogodbe o koncesiji, ki jo izda MDDSZ, sklene delovno razmerje z delavcem, ki ga potem »napoti« na delo v drugo organizacijo. Agencija delavcu za določen čas zagotovi delovno razmerje. Skladno z zakonodajo, ki ureja zaposlovanje preko zasebne agencije, ima začasno zaposleni delavec v podjetju preko zasebne agencije za zaposlovanje popolnoma enake pravice kot redno zaposleni, saj so preko zasebne agencije za zaposlovanje zaščiteni po kolektivni pogodbi. Te pravice so predvsem prejemanje enake plače in nadomestil kot redno

zaposleni na isti ravni v podjetju, v katerega je napoten, zagotovilo, da bodo plačani vsi socialni prispevki, zavarovanja in akontacija za dohodnino (Gabrovšek, 2008).

Zasebna agencija za zaposlovanje nudi svetovanje na področju zaposlovanja. Iskalce zaposlitve z agencijo podpiše pogodbo in se potem s pomočjo agencije poveže s podjetjem, kjer opravlja delo. Delavec je tako najprej zaposlen pri agenciji in v primeru, da ustreza kriterijem podjetja, ga le-to zaposli in s tem delavec prekine pogodbo z agencijo.

Načeloma naj bi bilo iskanje zaposlitve preko zasebnih agencij za zaposlovanje učinkovitejše, ker poteka zelo hitro. Potem ko kandidat uspešno opravi razgovor v agenciji, ga le-ta v zelo kratkem času napoti na razgovor v podjetje. Agencije imajo tudi dostop do ponudb dela, ki niso »oglaševane« v medijih. Ker pa agencije ne morejo obstajati brez iskalcev zaposlitve, so naravnane k temu, da za svoje stranke same iščejo delo, kar pomeni za iskalca dela prihranek časa.

Iskalcem prve zaposlitve dela so agencije še posebej koristne, saj jim agencije omogočajo pridobivanje začetnih delovnih izkušenj, jih informirajo o podjetjih in trgu dela. Agencija opravlja tudi psihološko testiranje, ki iskalcem omogoča, da lažje identificirajo svoje prednosti in pomanjkljivosti ter oblikujejo boljše življenjepise (Gabrovšek, 2008).

V Sloveniji sta na področju zasebnih agencij za zaposlovanje vodilni Adecco H. R. kadrovske svetovanje d. o. o. in Manpower d. o. o., ki bosta na kratko predstavljeni. Omenjeno je tudi podjetje SPIRIT d. o. o., kot »predstavnik« Spodnjeposavske regije.

Podjetje Adecco, d. o. o. je na slovenskem trgu prisotno že dobrih 10 let (od aprila 2000). Agencija s sedežem v Ljubljani ima po celi Sloveniji skupaj devet poslovnih enot in tri specializirane enote. Spodnjeposavski regiji najbližja poslovna enota je v Novem mestu. Storitve nudijo za iskalce zaposlitve, za podjetja in za študente. Podjetjem, ki ukinjajo program ali se združujejo z drugim podjetjem in posledično odpuščajo visoko izobražen kader, ponuja storitev imenovano »outplacement – iskanje nadomestne zaposlitve«. S tem podjetje zaposlenim ponudi podporo bodisi pri prehodu na drugo delovno mesto bodisi pri prehodu v drugo podjetje, kar se posledično lahko izrazi v izboljšanju oz. nadgradnji ugleda podjetja v smislu "dobrega delodajalca". Med specializiranimi poslovnimi enotami najdemo tudi enoto Executive Search, ki naročnikom zagotavlja profesionalno iskanje in izbor kadrov za delovna mesta višjega, srednjega in top managementa (Adecco, 2009).

Podjetje Manpower d. o. o. pa je v Sloveniji prisotna že od leta 1992, kot Apel servis d. o. o. Leta 2003 se je podjetje Apel združilo z vodilnim podjetjem na področju zaposlovanja v svetu Manpower. Podjetje ima v Sloveniji 9 poslovalnic, izmed katerih je Spodnjeposavski regiji najbližja v Novem mestu. Podjetje opravlja storitve za podjetja in iskalce zaposlitve (Manpower, 2009).

Na seznamu koncesionarjev, ki opravljajo dejavnost posredovanja zaposlitev in dela, najdemo tudi podjetje SPIRIT d. o. o., ki je locirano v Spodnjeposavski regiji, natančneje v Leskovcu pri Krškem, in je vpisano v sodni register v letu 2006. Podjetje se ukvarja s posredovanjem začasne delovne sile.

2.3 Zaposlitveni portali na spletnih straneh

Preko 50 % kadrovanja v razvitih državah poteka preko interneta. Prednosti interneta za potrebe kadrovanja so predvsem v hitrosti prenosa informacij med iskalci in ponudniki in predstavljajo cenovno ugodno obliko obveščanja. Specializirane aplikacije omogočajo hitro selekcijo prijav na delovno mesto in olajšajo potrebno korespondenco med iskalcem in ponudnikom zaposlitve. Za svoje potrebe so internet začeli uporabljati državni uradi za zaposlovanje, kadrovske agencije, pozneje pa tudi podjetja, ki kadrujejo neposredno preko lastnih spletnih strani. Resnični zmagovalci spletnega kadrovanja so kadrovski portali, ki delujejo kot spletne zaposlitvene agencije. Zanje velja, da oblikujejo velike lastne baze podatkov iskalcev zaposlitve, ki jih obveščajo o potrebah svojih naročnikov. Internet se vse bolj uveljavlja kot koristno orodje za hitro, učinkovito ter udobno iskanje dela ter posredovanje dela in delovne sile, saj omogoča bistveno hitrejšo in obsežnejšo distribucijo informacij o oglasu, preglednejše, učinkovitejše in bolj ekonomično iskanje ter spremljanje trga dela, vsestransko dostopnost ter boljšo komunikacijo med delojemalcem in delodajalcem (Virtualno središče, 2009).

Med vodilne zaposlitvene portale v Sloveniji spadajo Mojedelo.com, Zaposlitev.net. in Kariera.si, ki so v nadaljevanju na kratko predstavljeni.

Mojedelo.com je vodilni slovenski karierni portal, ki vsebuje nekaj 100 aktualnih zaposlitvenih oglasov, predstavitev zaposlovalcev in številne karierne storitve. Upravljajo z več kariernimi portali, karierno revijo, pripravljajo tudi karierne sejme in izdajajo karierno usmerjena gradiva (Mojedelo, 2009).

Zaposlitev.net je med najbolj priljubljenimi zaposlitvenimi portali v Sloveniji in je v svojem času do zaposlitve pomagal že neštetim uporabnikom. Je spletno mesto za vse, ki jih zanima aktualna ponudba dela in želijo na učinkovit način svoje sposobnosti, znanja ter izkušnje ponuditi delodajalcem (Zaposlitev.net, 2009).

Kariera.si je popolnoma samostojen center, ki predstavlja krovni vezni člen med iskalci zaposlitve in delodajalci v Sloveniji. Skupina Kariera nacionalni kadrovski operater d. o. o. je svojo sedanjo podobo začela dobivati v sredini leta 2006. Glavni cilj snovalcev je bil, da na enem mestu združijo vse storitve s področja iskanja in selekcije kadrov za podjetja ter iskalcem zaposlitve ponudijo sinergijo med človekom in tehnologijo. V začetku leta 2007 je ideja prešla v realizacijo in vzpostavljati se je začel celoten sistem Kadrovskega centra Kariera. Kadrovski strokovnjaki Kariere d. o. o. so s pomočjo zunanjih izvajalcev zasnovali najbolj inovativen sistem za "matchmaking" kadra in delodajalcev v Sloveniji. Sistem je

sestavljeno iz kadrovskega portala www.kariera.si, unikatnega CRM-sistema, razvitega posebej za Kariero d. o. o., najsodobnejšega sistema IP-telefonije in brezplačne kadrovske storitve 0802468 ter ne nazadnje iz profesionalne podpore kadrovskih svetovalcev Kariere d. o. o. (Kariera.si, 2009).

3 BREZPOSELNOST

Trg v Sloveniji si je po osamosvojitvi v dokaj kratkem času opomogel, potem ko se je uspel preusmeriti s trga bivše skupne države Jugoslavije na izvozne trge razvitih držav članic EU. Vseeno pa je bila brezposelnost velik problem in velik je bil tudi strah, da propadejo še velika podjetja, ki so životarila brez razvojnih perspektiv. V takšnem primeru je bil ključni cilj političnih ciljev vzdrževati socialni mir, torej ohranjati velika državna podjetja pri življenju. Trg dela je bil v Jugoslaviji rigidno. Brezposelnosti takrat skorajda ni bilo, med delavci ni bilo konkurence, ustvarjanje in zapiranje delovnih mest ni bilo odvisno od produktivnosti. Slovenija je v tranzicijo vstopila kot najbolj razvita država, vodila pa je gradualistično politiko postopnega prilagajanja tržnemu sistemu, ki je minimizirala trenja na trgu dela in ublažila odpuščanje delavcev, saj je štela državna podjetja, ki so zaposlovala največ kadrov. Država je posegala tudi na področje bančništva in je preko državnih bank ustvarjala pogoje, ki so spodbujali nadaljnji obstoj državnih podjetij. S takšnim pristopom postopnih sprememb se je na trgu dela dogajalo mnogo manj, kot bi se lahko, če bi hoteli učinkovito zastaviti razvoj podjetništva kot osnovnega gonila gospodarskega razvoja ter pospešiti izobraževanje, usposabljanje in vsestranski razvoj človeškega potenciala v Sloveniji. Takrat sta bila razvoj in vlaganje v kadre bistveno premajhna (Drobnič, 2009, str. 47).

Slovenski trg se poleg soočanja z globalnimi spremembami, podobno kot trgi v tranzicijskih državah, sooča še z dodatnimi izzivi, ki so posledica (Uršič, 2004, str. 105):

- sprememb gospodarskega sistema,
- izgube velikega obsega trgov in s tem velike izgube delovnih mest,
- procesov privatizacije in denacionalizacije,
- potreb po spreminjanju vrednot, miselnosti in načina funkcioniranja večine prebivalstva.

V smislu ponudbe dela in povpraševanja po delu se je začelo dogajati na slovenskem trgu dela predvsem v letih pred vstopom v EU in po njem, ko je kontaminirano prevladovala rast slovenskega gospodarstva in ko je delavcev na trgu dela izrazito primanjkovalo. (Drobnič, 2009, str. 48)

V nadaljevanju se bomo osredotočili na vrste brezposelnosti, merjenje brezposelnosti in na primerjavo brezposelnosti med regijo in Slovenijo ter na primerjavo brezposelnosti težje zaposljivih kategorij v Sloveniji in regiji.

3.1 Brezposelnost v Spodnjeposavski regiji

3.1.1 Vrste brezposelnosti

Senjur (2001, str. 151) pravi, da je ob polnozaposlitveni ravni zaposlenosti in ob polnozaposlitveni ravni BDP vseeno nekaj trajne brezposelnosti, ki jo imenuje naravna brezposelnost. Naravna stopnja brezposelnosti nastaja zaradi trenja na trgu dela, ki se pojavlja ob siceršnjem ravnovesju na trgu dela. Razlogi zanjo so frikcijska in strukturna brezposelnost ter nepopolnost informacij Hrovatin (2000, str. 206) pa govori o vrstah brezposelnosti, ki se pojavljajo v gospodarstvu, in sicer: frikcijska, strukturna, ciklična in prikrita (latentna) brezposelnost.

3.1.1.1 Frikcijska brezposelnost

Le-ta se pojavlja zaradi stalne menjave zaposlitve prebivalstva, ki je normalno zaposleno. V to brezposelnost uvrščamo selitve prebivalstva med različnimi mesti in regijami in s tem povezano iskanje nove zaposlitve, začasno nezaposlenost šolajoče se mladine, ki konča šolanje in išče službo, menjavanje zaposlitve zaradi težnje po spremembi delovnega okolja in podobno. Ta brezposelnost je le začasna, kratkotrajna in lahko traja od enega dneva do nekaj mesecev in predstavlja le obdobje med dvema stalnima zaposlitvama. Prisotna je v vsakem gospodarstvu, četudi je le-to na ravni polne zaposlenosti, saj gre tu za prostovoljno odločitev posameznika o menjavi delovnega mesta in ni vezana na razmere v gospodarstvu (Hrovatin, 2000, str. 206). To brezposelnost lahko obravnavamo kot začasno in prostovoljno brezposelnost.

3.1.1.2 Strukturna brezposelnost

Pojavi se zaradi neenakosti med ponudbo in povpraševanjem po delu. Do nje prihaja zaradi gospodarskega razvoja, ko nekateri sektorji oziroma panoge hitro rastejo, druge pa nazadujejo, s tehnološkim razvojem pa se pojavljajo tudi povsem nove panoge. Strukturno brezposelni se težko prilagajajo novim razmeram na trgu dela. Včasih jo lahko povzroča tudi visoka nezaposlenost določenih regij (Hrovatin, 2000, str. 206).

Omenjena brezposelnost je med najbolj razširjenimi oblikami v Sloveniji. Svetlik, Glazer, Kajzer in Trbanc (2002, str. 21) jo povezujejo z izobraževalnim sistemom, saj le-ta s svojim delovanjem ustvarja določeno izobrazbeno strukturo delovne sile in vpliva na njeno usklajenost z zahtevami gospodarstva. Prestrukturiranje gospodarstva je namreč pomenilo tudi spreminjanje zahtev po določenem znanju in spretnostih, čemur pa je izobrazbeni sistem le stežka sledil, kar je vplivalo na naraščanje razlik med ponudbo in povpraševanjem oziroma med zahtevnostjo del in poklicev na eni ter poklicno in izobrazbeno strukturo delovne sile, predvsem brezposelnih, na drugi strani. Zaradi izobraževalnega sistema, ki je dopuščal zgodnji izstop in prehod na trg delovne sile, so se na trgu pojavili prvi iskalci zaposlitve s slabo izobrazbo, ki so le stežka dobili zaposlitev. Sem spada tudi starejša delovna sila, ki se zaradi prejšnjega sistema neposredne varnosti, ni dodatno izobraževala.

Poleg ravni izobrazbe, ki je največkrat razlog za to vrsto brezposelnosti, lahko manj pogosto na njo vplivajo tudi spol, rasa, narodnost ali preference oziroma želje brezposelnih po specifični zaposlitvi. Strukturno brezposelnost odpravljamo z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, še posebej s prekvalifikacijo ali dokvalifikacijo brezposelnih. Seveda so ti vzroki učinkoviti, če ni brezposelnost posledica drugih vzrokov, kot je npr. premajhna raven gospodarske aktivnosti (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 100).

3.1.1.3 Ciklična brezposelnost

Nastaja zaradi gospodarskih ciklov, ko gospodarska aktivnost stagnira in stopnja rasti BDP nazaduje ali je celo negativna in se zmanjšuje celotno povpraševanje po delu. V krizi vsi oziroma večina sektorjev zmanjšujejo proizvodnjo in odpuščajo delovno silo, zaradi česar se brezposelnost pojavlja med vsemi kategorijami zaposlenih ne glede na vrsto dela. V fazi oživljanja gospodarstva in v prosperiteti se ta stopnja brezposelnosti znižuje (Hrovatin, 2000, str. 207).

3.1.1.4 Prikrita brezposelnost

Z drugo besedo tudi latentna brezposelnost, ki predstavlja zaposlene z zaposlitvijo, ki ničesar ne prispeva k BDP. Z njihovo odpustitvijo bi lahko dosegli enak BDP kot pred tem. Opredelitev prikrite brezposelnosti oziroma tistih, ki na delovnem mestu nič ne delajo, je težka. Takšnih je zelo malo, saj vsak vsaj nekaj ur dnevno dela. To vrsto brezposelnosti ugotavljamo samo analitično. Bila je visoka v bivšem samoupravnem socialističnem sistemu, ko je bila osnovna človekova pravica, pravica do dela (Hrovatin, 2000, str. 207).

3.2 Merjenje brezposelnosti

Na področju merjenja brezposelnosti imamo dva vira podatkov o številu brezposelnih oseb, in sicer Anketo o delovni sili in Register registrirano brezposelnih oseb. Tako lahko gibanje brezposelnosti v Sloveniji prikažemo z dvema viroma podatkov, ki pa se zaradi različnih metod po rezultatih razlikujeta, vendar se razlika postopoma zmanjšuje. Stopnja brezposelnosti je izražena v odstotkih in izraža delež brezposelne delovne sile.

Vzroki za razmeroma veliko razliko med registrirano in anketno brezposelnostjo v Sloveniji so poleg razlik v definiciji predvsem: (i) velika »neaktivnost« delo registrirano brezposelnih, ki ne iščejo dela aktivno, kar je v veliki meri povezano z visokim deležem dolgotrajno brezposelnih, ki postanejo pasivni in menijo, da zaposlitve ne morejo dobiti (*discouraged workers* oz. t. i. obupanci); (ii) delovna aktivnost registrirano brezposelnih, ki se lahko odvija tudi v sivi ekonomiji ali pa v obliki aktivnosti, ki jo opravljajo pomagajoči družinski člani v družinski pridobitni dejavnosti (obrt, podjetje, kmetija). K omenjeni veliki razliki zagotovo prispevata naslednji dejstvi: (i) vezava nekaterih pravic v sistemih socialnega zavarovanja na status brezposelne osebe, ki jo posameznik dobi s prijavo v register brezposelnih, kar povečuje interes brezposelnih za prijavo v register; (ii) slabo razmerje med številom

svetovalcev zaposlitev na brezposelno osebo, kar zmanjšuje možnosti tako za intenzivnejše spremljanje in zaposlitveno svetovanje na eni ter za nadzor nad aktivnostjo brezposelne osebe na drugi strani (Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2008).

3.2.1 Registrirano brezposelne osebe

Register brezposelnih oseb vodi in vzdržuje ZRSZ. Registrirano brezposelna oseba je oseba, ki je prijavljena na ZRSZ in ki ustreza vsem merilom brezposelnosti, določenim s strani ZRSZ. Največja prednost tega vira je dostopnost in točnost podatkov, podatki se lahko izkazujejo na najnižji možni ravni (upoštevajoč varstvo osebnih podatkov). Največja pomanjkljivost pa so merila, ki so postavljena za državo Slovenijo, kar pomeni, da ti podatki ne omogočajo mednarodne primerjave z drugimi državami (Svetin, 2004, str. 2).

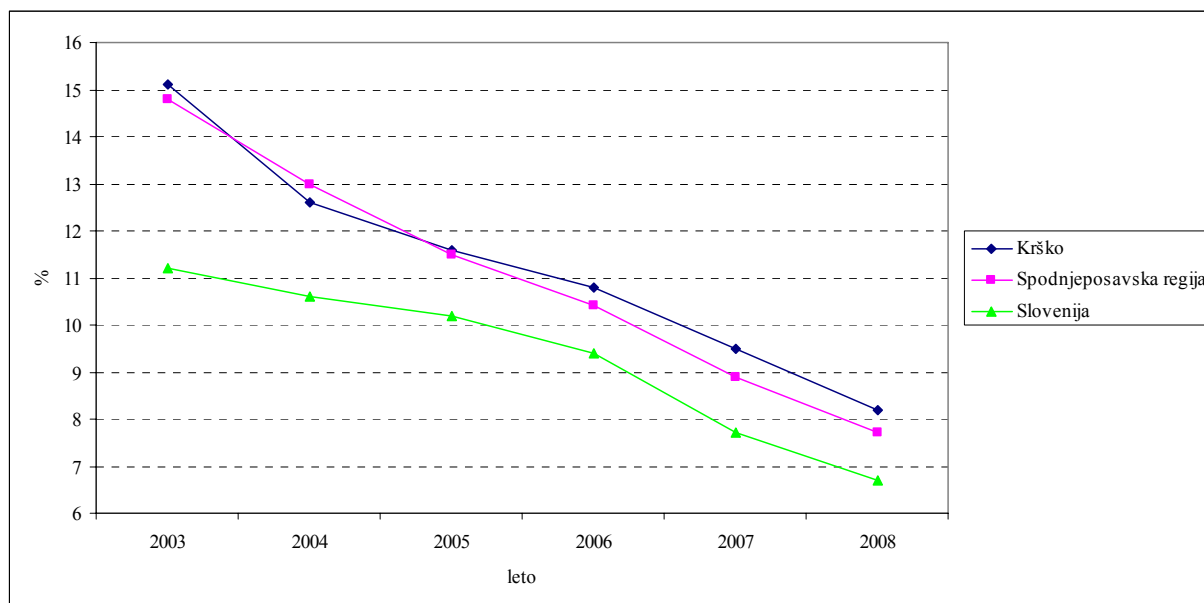
3.2.2 Anketa o delovni sili

Anketo o delovni sili izvaja Statistični urad RS; od leta 1993 do 1997 je bila letna in se je izvajala maja v posameznem letu, od 2. četrtega 1997 pa anketa poteka nepretrgoma, vendar se podatke objavlja četrletno. Izvaja se skladno s priporočili in navodili mednarodne organizacije za delo ILO in evropskega statističnega urada Eurostat. Po mednarodno dogovorjeni definiciji je brezposelna oseba tista, ki v preteklem tednu od ponedeljka do nedelje ni opravila nobene ure dela za plačilo, dobiček ali družinsko dobrobit, ki je v zadnjih štirih tednih aktivno iskala delo, in je to delo pripravljena sprejeti v dveh tednih. Med brezposelne osebe sodijo tudi tiste, ki so že našle delo in ga bodo začele opravljati v naslednjih dveh tednih. Največja prednost ankete je mednarodna primerljivost podatkov, slabost pa vzorec, na katerem temelji anketa, saj včasih ne dovoljuje podrobne razčlenitve podatkov (Svetin, 2004, str. 2).

3.2.3 Primerjava brezposelnosti v regiji in Sloveniji (ter v regiji in Krškem)

Stopnja brezposelnosti je v regiji v letih 2003 do 2008 ves čas nad slovenskim povprečjem. Največji upad brezposelnih oseb v Spodnjeposavski regiji po letu 1991 je bil v letu 2004, kar lahko pripisujemo manjšemu prilivu presežnih delavcev v odprto brezposelnost, nekoliko povečanemu povpraševanju po delu v Spodnjeposavski regiji in sosednji Jugovzhodni Sloveniji ter s spremenjenimi aktivnostmi brezposelnih oseb in njihovega odziva na vabila ZRSZ in na ponujene zaposlitve (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2004). Vendar pa je trend upadanja le-teh prisoten v vseh letih od 2003 do 2008. Konec leta 2008 začne stopnja brezposelnosti spet naraščati, kot posledica dogajanja na ravni gospodarstva. Gospodarska kriza doprinese svoj vpliv tudi na število brezposelnih oseb.

Slika 2: Povprečna stopnja brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji, Krškem in Slovenji v letih od 2003 do 2008

Vir: Letna poročila OSS 2003 do 2008.

Na Sliki 2 je razvidno, da je stopnja brezposelnosti v letih od 2003 do 2008 v Sloveniji upadla, krivulja stopnje brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji pa sicer sledi tendenci gibanja krivulje na ravni Slovenije, vendar je nad njo. V letu 2008 je povprečna stopnja brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji 7,7 %, na ravni celotne Slovenije pa 6,7 %. Leta 2004 je bila stopnja brezposelnosti v občini Krško pod stopnjo brezposelnosti same regije, v vseh ostalih letih se stopnja drži nad stopnjo brezposelnosti regije.

Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb v Spodnjeposavski regiji v letih 2003 do 2008 (glej prilogo, Tabela 8) nam pokaže, da večji delež brezposelnih zavzemajo osebe, ki so brez izobrazbe. V letu 2003 je delež brezposelnih brez izobrazbe znašal 46,1 % ter se različno gibal v naslednjih letih in tako dosegel v letu 2008 45,4 %. Delež registrirano brezposelnih oseb s VII. stopnjo izobrazbe je v primerjavi z deležem takih brez izobrazbe sicer nizek, v letu 2003 namreč znaša 3 %, vendar pa v naslednjih letih narašča in znaša v letu 2008 5 %.

Iz izpiska statističnih podatkov lahko s pomočjo računalniškega programa SPSS (glej prilogo, Tabela 10) opredelimo regresijsko enačbo, ki se nanaša na Sliko 2 v prilogi: $\text{število registrirano brezposelnih oseb} = 1455 + 0,05803 * \text{število prebivalcev z nizko stopnjo izobrazbe, staro 15 let in več}$. Korelacijski koeficient (R) znaša 0,765. To pomeni, da je linearna povezanost med (v našem primeru) številom registrirano brezposelnih oseb v letih 2003 do 2008 in številom prebivalcev z nizko stopnjo izobrazbe, staro 15 let in več v letih 2003–2008 pozitivna in močna. Ocena determinacijskega koeficienta (R^2) znaša 0,586, kar pomeni, da je kar 58,6 % variance števila registrirano brezposelnih oseb v letih 2003 do 2008, pojasnjeno z variiranjem števila prebivalcev z nizko stopnjo izobrazbe, staro 15 let in več v letih 2003–2008. Posamezne točke v grafu predstavljajo podatke v letih od 2003 do 2008.

Regionalni trgi dela se med seboj precej razlikujejo v strukturi možnosti in priložnosti, ki jih nudijo. Razlike v strukturi povpraševanja po delu izhajajo predvsem iz razlik v industrijski strukturi, v strukturi gospodarstva posamezne regije in okolja. Zavedati se je treba, da moramo pri primerjanju povprečja med regijami, upoštevati tudi njihove »notranje« razlike, ki pa so zakrite (Preželj & Svetlik, 1992, str. 128).

3.3 Težje zaposljivi (mladi, invalidi, ženske, starejši, dolgotrajno brezposelni)

Na slovenskem trgu dela se še vedno dogaja, da je vračanje rizičnih skupin brezposelnih, kljub spodbudam države, ki jih ponujajo ukrepi aktivne politike zaposlovanja, pri njihovem ponovnem vstopanju v svet dela, počasnejše (Uršič, 2004, str. 105).

3.3.1 Mladi

Ko govorimo o kategoriji mladih, imamo v mislih osebe, ki so stare do 26 let, kot je opredeljeno s strani ZRSZ. Po opredelitvi Urada RS za mladino štejemo v Sloveniji med mlade tiste osebe, ki so stare od 15 do 29 let. V evropskih državah uporabljajo tudi druga starostna obdobja, praviloma je zgornja starostna meja 30 let. SURS in ostala uradna statistika pa opredeljuje kategorijo mladih kot del populacije stare od 15 do 24 let. Ker pa se danes mladi zaposlujejo kasneje, podatki za populacijo staro od 15 do 24 let ne kažejo celotne slike, zato se bomo v pregledu podatkov oprli na starostni razred od 15 do 26 let po opredelitvi ZRSZ.

Mladi razpolagajo s svežim znanjem, primanjkuje jim delovnih izkušenj in imajo določen socialno-kulturni kapital. Poleg znanja in spretnosti, ki jih pridobijo v šolskem sistemu, imajo mladi tudi spretnosti in znanja pridobljena izven šolskega sistema. Med iskana znanja, ki so pridobljena neformalno v prostem času, med odraščanjem, je sposobnost široke uporabe računalnika, sporazumevanje v tujih jezikih, uporaba interneta, sposobnost iskanja in uporabljanja informacij, odprtost v svet, izkušnje z multinacionalnostjo ter precejšnja mobilnost. Vse to jim sicer daje primerjalno prednost pred drugimi kategorijami delovne sile. Pa vendar pomanjkanje delovnih izkušenj delodajalce odvrta od zaposlovanja mladih na pomembnejših delovnih mestih oz. jim le-ti ponujajo predvsem nestalne in fleksibilne oblike zaposlitev (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 340).

Tako se mladi soočajo z več področji, med katerimi se najde tudi prehod iz izobraževanja v področje dela. Ker zaposlitev predstavlja neodvisnost posameznika, je uspešen prehod toliko pomembnejši. Mladi sicer že v času šolanja prehajajo na trg dela, kot so občasna honorarna dela, počitniška in sezonska dela. Navkljub izkušnjam, ki jih mladi dobijo na trgu dela v času šolanja, pa je prehod po končanem šolanju v zaposlitev problematičen tudi zaradi strukturnih lastnosti trga delovne sile oz. mehanizmov njegovega delovanja (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 338).

Za povečanje zaposljivosti mladih in lažji prehod iz izobraževanja na trg dela je bilo tako na evropskem kot tudi državnem nivoju sprejetih kar nekaj ukrepov. V skladu z bolonjskim procesom naj bi se zmanjšala doba študija in povečala uspešnost študentov. V letu 2006 je Slovenija za izvajanje štipendijske politike in vsebine za razvoj kadrov ustanovila Sklad za razvoj kadrov in štipendiranje. Sklad bo sofinanciral štipendije in štipendijske sheme, posojila za izobraževanje, spodbude absolventom dodiplomskega in podiplomskega študija za pripravo diplomskih, magistrskih in doktorskih del. V juliju 2007 je bil sprejet Zakon o štipendiranju, s katerim Slovenija dodatno spodbuja zaposljivost glede na potrebe trga dela in gospodarstva. V letu 2006 je bila uvedena tudi zakonska olajšava za delodajalce, ki zaposli iskalca prve zaposlitve mlajšega od 26 let s suficitarnim poklicem ali osebo mlajšo od 28 let (Republika Slovenija, 2007).

Mladinska brezposelnost je v Sloveniji postala resnejši problem v obdobju tranzicije v devetdesetih letih. Takrat je prihajalo do prezaposlenosti v podjetjih, stečajev, počasnega nastajanja novih podjetij, kar je hkrati zmanjševalo povpraševanje po delovni sili. Za mlade je bilo tako malo zaposlitvenih možnosti pa še te so bile zgolj za določen čas. Tako so mladi pogosto prehajali med statusi zaposlen, brezposeln ali celo neaktiven. Vseeno se stanje mladinske brezposelnosti v primerjavi z drugimi kategorijami brezposelnih izboljšuje. Ker je velik del mladih brezposelnih nizko izobražen, imajo le-ti tudi manjše zaposlitvene možnosti. Posebnost kategorije mladih na trgu dela je tudi, glede na ostale kategorije zaposlenih, da ima spol pomembnejšo vlogo pri zaposlitvi mladih s strani delodajalcev (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 354).

Mladi predstavljajo v Spodnjeposavski regiji konec leta 2003 21,1 % celotne brezposelnosti (964 oseb). Med njimi jih je 27,1 % (261 oseb) brez strokovne izobrazbe v letu 2003. Konec leta 2008 je delež mladih med brezposelnimi 13,8 % celotne brezposelnosti (373 oseb). Med njimi jih je 39,1 % brez strokovne izobrazbe v letu 2008. V letu 2008 je izrazito narasel delež oseb brez izobrazbe, ugodnejše je gibanje pri osebah s VI. in VII. stopnjo izobrazbe, kjer je prišlo do upada.

Slika 3: Stopnja registrirane brezposelnosti mladih na trgu dela v Sloveniji, Spodnjeposavski regiji in v občini Krško v letih 2003 do 2008

Vir: Letna poročila OSS 2003 do 2008.

Na sliki 3 je razvidno, da je stopnja brezposelnosti mladih na trgu dela v Spodnjeposavski regiji nižja od stopnje na ravni celotne države. Iz tega lahko zaključimo, da je možnost zaposlovanja mladih v regiji ugodnejša, kot če gledamo celotno državo. V občini Krško je stopnja brezposelnosti mladih v vseh letih nad stopnjo brezposelnosti regije, razen v letih 2006 in 2008, ko malenkostno pade pod stopnjo celotne regije.

Mladim se pogosto dogaja, da so odvisni od materialne pomoči staršev ali drugih sorodnikov, zato so tudi večinoma vezani na svoje regionalne/lokalne trge dela. Vendar pa nam zgornja slika jasno pokaže, da je brezposelnost mladih v Spodnjeposavski regiji ugodnejša kot v kateri drugi regiji Slovenije, ki skupaj dajeta povprečje brezposelnosti mladih v Sloveniji.

Zaposlovanje mladih je v Sloveniji regulirano v medsebojno povezanih institucijah s področja izobraževanja in zaposlovanja ter ob sodelovanju med delodajalci, sindikati in državo. Prehod iz izobraževanja v zaposlitev je sicer lahko prepuščena iznajdljivosti posameznika ali pa je urejen in organiziran tako, da je mladim olajšan vstop na trg dela. Pri tem lahko podjetja, države in ostali opredelijo načine lažjega prehajanja mladih v zaposlitev. V Sloveniji so tako uveljavljeni trije glavni načini načrtovanega prehoda iz izobraževanja v zaposlitev, in sicer štipendiranje, pripravništvo in vajeništvo. Prav tako je tudi Aktivna politika zaposlovanja posegla v te načine prehajanja mladih v zaposlitev in oblikovala številna druge ukrepe za izboljšanje položaja mladih na trgu dela (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 356).

3.3.2 Ženske

EU si je dolgo prizadevala, da bi odpravila diskriminacijo na področju plač in delovnih mest in ustvarila delovni trg, na katerem bi si lahko tako ženske kot moški enakopravno delili zasebno in javno sfero. Doseganje enakosti spolov še vedno ostaja izziv za vlade in posameznike. Poleg tega na trg dela vstopa rekordno število žensk – stopnja njihove zaposlenosti sedaj znaša 57 %. Toda kljub temu napredku ženske še vedno zaslužijo v povprečju 15 % manj kot moški in so pogosto omejene na slabo plačana delovna mesta in dela s polovičnim delovnim časom. Ena od glavnih ovir za zaposlovanje in poklicno napredovanje žensk je težava z usklajevanjem zaposlitve in družinskega življenja. Izbiro študija in poklicne poti žensk in moških omejujejo tudi trdovratne stereotipne predstave v zvezi s spolom, kar vodi do ločevanja trgov dela glede na spol (Evropska komisija, 2007).

Leto 2008 je bilo razpolovišče za izvajanje Načrta za enakost žensk in moških, ki potrjuje zavezo Evropske komisije (v nadaljevanju EC) za spodbujanje enakosti spolov. Države članice so to zavezo izrazile v Evropskem paktu za enakost spolov. Skupna prizadevanja so dala pozitivne rezultate, zlasti v zvezi z zaposlovanjem žensk, vendar je splošen napredek na večini področij še vedno prepočasen, enakost spolov pa nikakor še ni dosežena. Več žensk se je vključilo v trg dela, tako da so lizbonski cilji postali dosegljivi, vendar pa kakovost (»boljša« delovna mesta) ne dosega količinskega cilja (»več delovnih mest«). Še vedno je več žensk kot moških zaposlenih za krajši delovni čas od polnega, prevladujejo v manj cenjenih poklicih in sektorjih, v povprečju so slabše plačane kot moški in zasedajo manj odgovornih delovnih mest (Komisija Evropskih skupnosti, 2009).

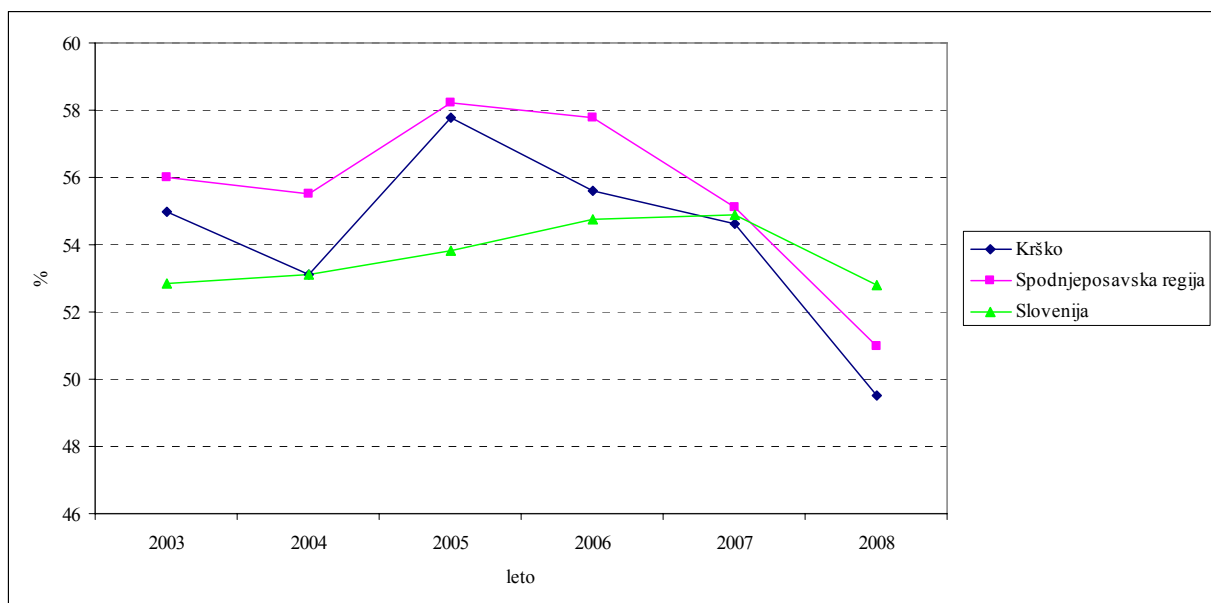
Od uvedbe lizbonske strategije je bilo zaposlovanje žensk glavna gonilna sila za trg dela EU. Politike za enakost spolov so se pokazale kot učinkovit odgovor, države članice pa bi morale še naprej vlagati v boljšo uporabo usposobljenosti in virov žensk in moških, vključno s krepitvijo elementa enakosti spolov v politikah prožne varnosti. Trdovratne razlike med spoloma potrjujejo pomen odpravljanja ovir za celovito vključevanje žensk na trg dela. Pomembno je delati na odpravljanju trdno zakoreninjenih stereotipnih predstav o spolih, ki oblikujejo vlogo žensk in moških v družbi ter vplivajo na neravnovesje med spoloma pri plačanem in neplačanem delu. Neenakost delitev družinskih obveznosti je lahko vzrok, da se ženske pogosteje kot moški odločijo za prilagodljive načine dela in prekinejo svojo poklicno pot, kar lahko negativno vpliva na njihov poklicni razvoj, dohodek, pravice iz pokojninskega zavarovanja in materialno neodvisnost. Zato naj politike spodbujanja vključevanja žensk na trg dela temeljijo na integriranem pristopu, ki vključuje strategije za odpravljanje stereotipnih predstav o spolih in ukrepe za izboljšanje ravnovesja med poklicnim in zasebnim življenjem žensk in moških. Poleg opaznih in prikritih diskriminatornih postopkov in struktur, ženske pri doseganju odgovornih in vodstvenih položajev ovirajo tudi stereotipne predstave o spolih ter težave pri doseganju ravnotežja med poklicnimi in družinskimi obveznostmi.

Zato naj bi bile politike za spodbujanje enakopravnega sodelovanja žensk in moških v postopkih odločanja ter pri doseganju položajev, na katerih se sprejemajo odločitve,

večstranske in se morajo lotevati poglavitnih vzrokov problema. Potrebno je (Komisija Evropskih skupnosti, 2009):

- spodbujanje večjega ravnovesja med spoloma pri delitvi zasebnih in družinskih obveznosti,
- odpravljanje stereotipnih predstav, da bi ženske in moški lahko v celoti izkoristili svoje sposobnosti,
- spodbujanje enakopravnosti žensk in moških pri zasedanju položajev, na katerih se sprejemajo odločitve,
- doseganje večje ozaveščenosti in boljšega razumevanja enakosti spolov.

Slika 4: Stopnja registrirane brezposelnosti žensk v Sloveniji, Spodnjeposavski regiji in občini Krško v letih 2003 do 2008

Vir: Letna poročila OSS 2003 do 2008.

Na sliki 4 vidimo, da je stopnja registrirane brezposelnosti žensk v Spodnjeposavski regiji vsa leta nad stopnjo registrirane brezposelnosti žensk v Sloveniji, vendar pa se začne po letu 2007 stanje spreminjati. V letu 2008 je zabeležena nižja stopnja registrirane brezposelnosti žensk v regiji kot v državi. Stopnja registrirane brezposelnosti žensk v občini Krško je vsa leta pod stopnjo registrirane brezposelnosti žensk v regiji. Konec leta 2005 je bila stopnja registrirane brezposelnosti žensk v regiji najvišja, po tem letu njihov delež upade. Vzrok upadanje po letu 2005 na OSS pripisujejo njihovem višjemu zaposlovanju kot tudi višjemu odlivu iz evidence zaradi drugih razlogov. Več kot moških jih je bilo izločenih iz evidence brezposelnih zaradi prehoda v neaktivnost – upokojevanje, vključevanje v šolanje, porodniške odsotnosti in vključevanje v programe zaposlovanja.

Konec decembra 2003 v strukturi brezposelnih predstavljajo ženske 56 %, ob koncu decembra 2008 pa je ta delež 51 %. V letu 2003 je najvišji delež brezposelnih žensk, tj. 67,1 % s VI.

stopnjo izobrazbe. Tudi deleže žensk brez izobrazbe ni zanemarljiv, saj znaša decembra 2003 54,5 %. Decembra 2008 je delež žensk brez izobrazbe 46,7 %. Malce večji je delež, in sicer 67,5 %, žensk s VI. stopnjo izobrazbe v letu 2008. Leta 2003 je bil višji tudi delež brezposelnih žensk s VII. stopnjo izobrazbe, ki je znašal 66,2 %, in je do leta 2008 še porasel in konec decembra 2008 znašal 73,3 %.

3.3.3 Invalidi

Področje zaposlovanja invalidov je na evropski ravni eno najmanj poenotenih in standardiziranih področij, vendar se tudi na tem področju deluje vse bolj enotno in usklajeno. Ker Slovenija v preteklosti ni poznala pravega trga dela in je bilo zaposlovanje invalidov na ravni drugih kategorij delavcev, je povzela in razvila vrsto ukrepov iz drugih držav s tržno ureditvijo.

V preteklosti je bilo na ravni EU sprejetih kar nekaj »neobvezujočih« predpisov, ki naj bi vzpodbujali države članice, da analizirajo veljavno zakonodajo na področju usposabljanja in zaposlovanja invalidov. Leta 1999 je Svet EU sprejel Resolucijo o enakih možnostih na področju zaposlovanja invalidov, v kateri je večkrat izpostavljeno načelo enakih možnosti za zaposlovanje, priloženo pa ji je bilo tudi Sporočilo o enakih možnostih za invalide – nova strategija EU za invalide. Vendar tudi ta ni bila pravno zavezujoča za države članice. Tako je bila leta 2000 sprejeta Direktiva o enaki obravnavi pri zaposlovanju in poklicih, ki je imela za podlago antidiskriminacijsko določilo v Amsterdamski pogodbi iz leta 1997, kar predstavlja prvi antidiskriminacijski predpis za invalide v EU. Leta 2003 je bila sprejeta Resolucija o vzpodbujanju zaposlovanja in socialne integracije invalidov, ki pa je pravzaprav zgolj ponovitev že napisanega in so novost v njej le načelna priporočila in usmeritve (Uršič 2004, str. 15–16).

Leta 1991 je Skupščina Republike Slovenije sprejela temeljni razvojni dokument na področju invalidskega varstva v Sloveniji in Obvladovanje in razvoj invalidskega varstva v sodobni družbi – Konceptija razvojne strategije invalidskega varstva v Sloveniji, kjer sta bila poudarjena tudi delo in zaposlitev. V letu 1999 je Vlada RS sprejela Program usposabljanja in zaposlovanja invalidov za obdobje do leta 2002, kjer so navedeni cilji in naloge po posameznih področjih (ocenjevanje invalidnosti, usposabljanje za delo in zaposlitev, zaposlovanje pod splošnimi pogoji in pod posebnimi pogoji, nove oblike vključevanja invalidov v usposabljanje za delo, informiranje, statistika in raziskovanje itd.). V letu 2001 je Državni zbor sprejel Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, v katerem veljajo strateški cilji za celotno politiko zaposlovanja, ki vključuje tudi invalide, ki se vključujejo ali so že vključeni v trg dela.

Med ukrepi Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju ESS), ki je z vstopom Slovenije v EU leta 2004 postal sestavni del rednih dejavnosti ZRSZ in katerega namen je izboljšati zaposlitvene možnosti s pospeševanjem zaposlovanja in povečevati prostorske in delovne mobilnosti zaposlenih, je tudi pospeševanje socialnega vključevanja, ki preko dejavnosti Pot

do vključenosti posebej opredeljuje poddejavnost Delovna vključenost invalidov. Le-ta zagotavlja invalidom vključevanje v delo z usposabljanjem, privajanje na delo, pridobivanje delovnih spretnosti in veščin ter omogoča invalidom vključevanje v delovno in širše socialno okolje (Wostner, Aljančič, Klužer, Juvančič, Medved, Kušer, Granatir, Jerina, Babič, Arh, Dejak, & Kobal, 2005, str. 52).

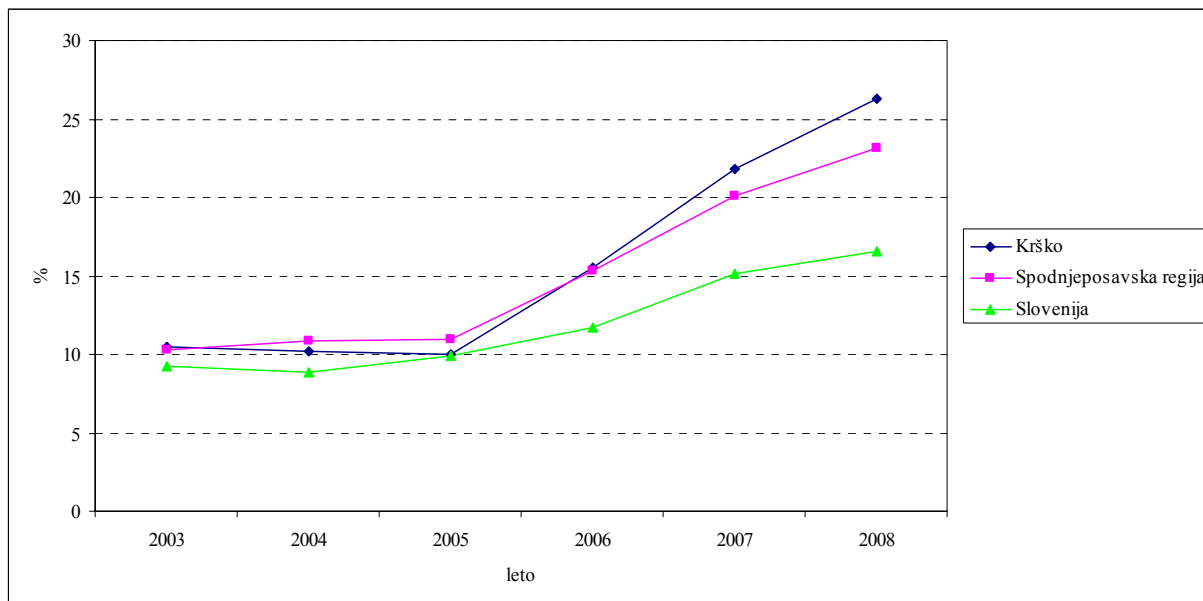
V Operativnem programu razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 (v nadaljevanju Operativni program) je Analiza stanja na področju zaposlovanja pokazala, da je položaj invalidov na trgu dela manj ugoden, da se invalidi v manjši meri vključujejo na trg dela, da je stopnja brezposelnosti višja od splošne stopnje brezposelnosti, trajanje brezposelnosti pri invalidih pa je daljše. Nadalje Operativni program še navaja, da je bilo v preteklosti v času tranzicije za invalide poskrbljeno predvsem za njihovo socialno varnost s sistemom upokojevanja. Tudi sredstva iz državnega proračuna za invalide se še vedno pretežno namenjajo za nadomestila (pasivne ukrepe), ne pa za ukrepe usposabljanja. Po študiji OECD 2003 je delež, ki ga namenjajo države, tudi države EU, za invalide večinoma namenjen pasivnim prejemkom (nadomestila, pokojnine) in v glavnem ne presega 10 % za aktivna sredstva v celotni masi sredstev. Slovenija namenja pod 10 % sredstev aktivnim programom. Če se invalidi odločajo za prijavo, jim njihove strukturne značilnosti – starost in izobrazba – ne pomagajo pri pridobivanju služb, ampak ravno obratno. Po letu 2000 imamo stabilno število brezposelnih invalidov (približno 20.000) med vsemi brezposelnimi (približno 100.000), kar pomeni, da znaša delež invalidov kar 20 % v vsej strukturi brezposelnih. V vse ukrepe aktivne politike zaposlovanja (vključno z zaposlitveno rehabilitacijo) pa je vključen le vsak 7. Invalid (Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, 2008).

Osnovna naloga politike zaposlovanja in usposabljanja invalidov je ugotavljanje invalidnosti. To je pomembno z vidika umeščanja invalidov na trg dela ter z vidika zagotavljanja socialnih pomoči. Tako se pri ocenjevanju invalidnosti upošteva poleg medicinskega področja tudi funkcionalno, ergološko in socialno področje (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 439).

V Sloveniji urejajo izvajanje ocenjevanja in razvrščanja oseb s trajno okvaro zdravja štirje osnovni zakonski akti. Status invalidnosti pridobijo (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2004):

- delovni invalidi I., II., III. kategorije po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju,
- osebe s posebnimi potrebami, t. i. kategorizirani mladostniki, po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami,
- invalidne osebe po Zakonu o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb (ZUZIO),
- vojaki invalidi po Zakonu o vojaških invalidih.

Slika 5: Stopnja brezposelnih invalidov v Sloveniji, Spodnjeposavski regiji in občini Krško v letih 2003 do 2008

Vir: Letna poročila OSS 2003 do 2008.

Na Sliki 5 je razvidno, da stopnja brezposelnosti invalidov na vseh treh področjih (Krško, Spodnjeposavska regija in Slovenija) z leti narašča, vendar pa je stopnja brezposelnih invalidov v regiji nad stopnjo brezposelnih invalidov celotne Slovenije. V občini Krško je stopnja brezposelnih invalidov na nivoju stopnje brezposelnih regije ali celo manjša, v letu 2007 pa se poviša nad stopnjo brezposelnosti regije.

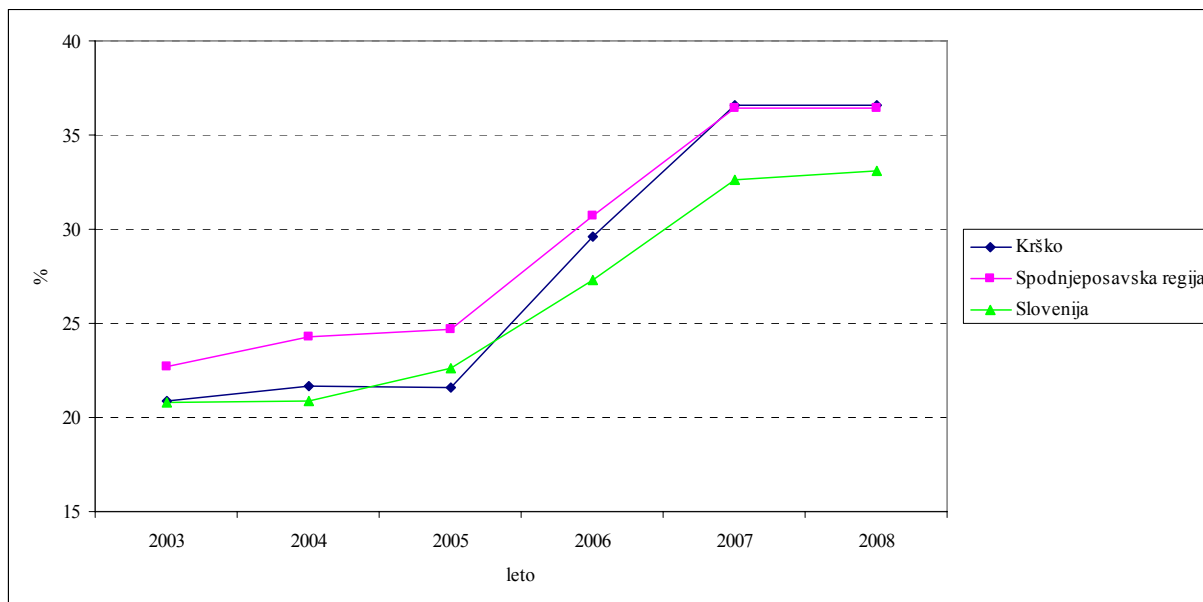
Porastu števila invalidov v regiji je botrovala predvsem uveljavitev nove zakonodaje na področju zaposlitvene rehabilitacije. Delodajalcem je omogočeno prenehanje delovnega razmerja invalidu (delovnemu ali ostalim) iz poslovnih razlogov po predhodni pridobitvi mnenja in ustreznih soglasij Komisije za ugotovitev podlag za odpoved pogodbe o zaposlitvi invalidu. Pogodbo lahko delodajalec odpove, če so podani resni in utemeljeni razlogi in če utemeljenost teh razlogov ugotovi komisija, hkrati pa delodajalec ne more zagotoviti invalidu drugega ustreznega dela. Komisija pri svoji odločitvi upošteva tudi mnenje oz. ugotovitve s predlogom ZRSZ (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2007).

3.3.4 Starejši

Ker se prebivalstvo stara, bo sčasoma začelo primanjkovati delovne sile, mladih delavcev ne bo dovolj. Število delovno aktivnih prebivalcev se bo v Evropi po predvidevanjih do leta 2030 zmanjšalo za skoraj 7 %. Tako bodo morali dalj časa ostati delovno aktivni tudi starejši. Tako je že danes, saj je delež »aktivnih starejših« med zaposlenimi vedno večji in ti tudi pomenijo vedno večjo družbeno moč. Starejši prebivalci namreč večinoma niso bolniki, potrebni nege, ampak so zaradi vedno boljših življenjskih razmer in boljšega zdravja še »aktiven del prebivalstva«. Slovenija se kot članica Evropske unije trudi nadaljevati strategijo razvoja trga

dela in zaposlovanja, opredeljeno v sprejetih strateških dokumentih, s ciljem ustvariti do leta 2010 10 milijonov novih delovnih mest. Nizka stopnja zaposlenosti starejših je bila poudarjena že na zasedanju Evropskega sveta marca leta 2000 v Lizboni. V skladu z Lizbonsko strategijo, sprejeto leta 2000, bi se morala zaposlenost oseb v starostni skupini 55–64 let do leta 2010 povečati na 50 %. Slovenija se premika proti zastavljenemu cilju, a s počasnimi koraki. Stopnja zaposlenosti starejših se v Sloveniji vidno dviguje. Povprečna stopnja zaposlenosti starejših v Sloveniji, ki zajema populacijo v starosti 55–64 let, je v letu 2005 znašala po podatkih Eurostata 30,7 % (v letu 2004 29 %, v letu 2003 23,5 %). Povprečje je bilo znatno nižje za ženske. Povprečna stopnja zaposlenosti oseb v starostni skupini 55–64 let je leta 2007 v Sloveniji znašala 33,5 % (45,3 % za moške in 22,2 % za ženske), kar je še vedno daleč od cilja EU (zastavljenega v Smernicah zaposlovanja št. 17) (Statistični urad RS, 2008b).

Slika 6: Stopnja brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji, Spodnjeposavski regiji in v občini Krško v letih 2003 do 2008

Vir: Letna poročila OSS 2003 do 2008.

Iz Slike 6 lahko ugotovimo, da je stopnja brezposelnih starejših oseb v Spodnjeposavski regiji višja kot je stopnja brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji. Od leta 2003 je pri vseh treh kategorijah viden porast stopnje brezposelnih starejših oseb. Sicer pri stopnji brezposelnosti starejših na ravni regije vidimo rahel upad v letu 2005 v primerjavi z letom 2004, vendar po letu 2005 stopnja močno poraste do leta 2007, nato se v letu 2008 rast umiri, ko je glede na leto 2007 delež starejših oseb porasel za 0,3 odstotne točke.

Starost brezposelnih se dviguje predvsem kot posledica priliva starejših oseb med brezposelne zaradi stečajev, prisilnih poravnjav in siceršnjega ukinjanja delovnih mest kot tudi manjšega odliva teh iz evidenc, saj se delodajalci raje usmerjajo na mlajšo delovno silo, zlasti pri delovnih mestih, za zasedbo katerih zahtevajo kader do vključno V. stopnje zahtevane

izobrazbe. Situacija se sicer spreminja tudi zaradi vse večjega povpraševanja delodajalcev in zaradi kontingenta ustreznih brezposelnih oseb. V letu 2006 je sicer precej upadel delež mlajših od 40 let, močno pa porasel delež starih 50 let in več, in sicer pri vseh izobrazbenih kategorijah. V decembru 2008 je povprečna starost prijavljenih v evidencah brezposelnih na vseh treh uradih za delo v regiji 41,4 leta in je približno za 4 mesece višja od povprečne starosti prijavljenih brezposelnih oseb v decembru 2007 in kar za 15 mesecev nad povprečno starostjo brezposelnih v decembru 2006 (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2008).

3.3.5 Dolgotrajno brezposelni

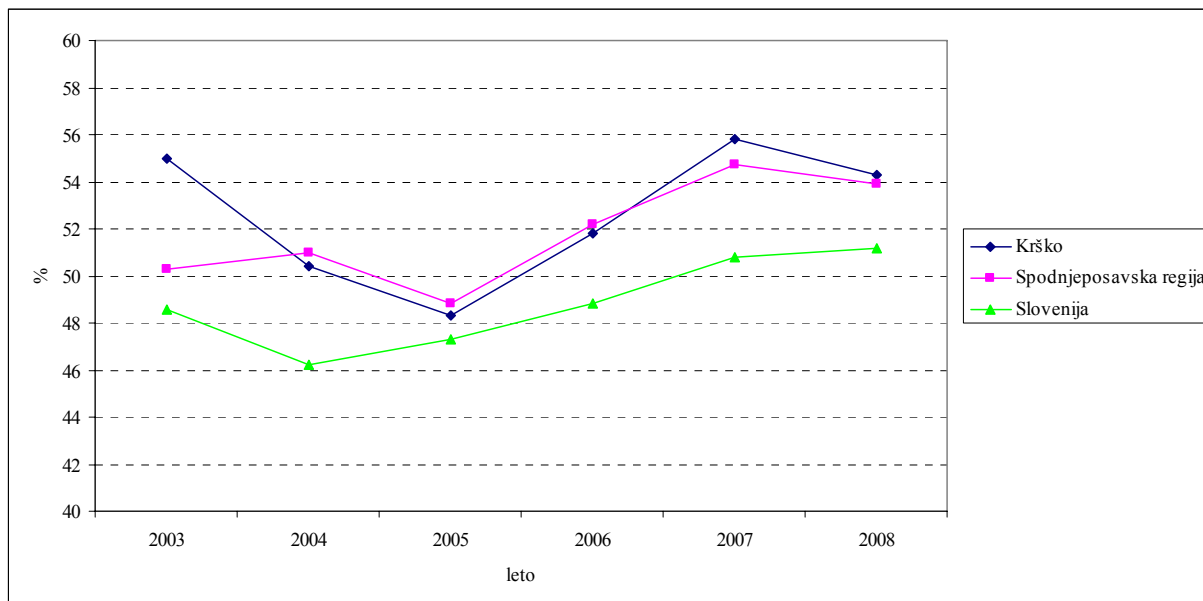
Kategorija dolgotrajno brezposelnih je eno aktualnejših in tudi resnejših socialnih vprašanj s področja brezposelnih. Možnost zaposlitve le-teh se manjša z daljšanjem časa brezposelnosti.

To je najhujša oblika brezposelnosti, saj s seboj prinaša največ negativnih učinkov za posameznika in državo. Tu gre v primerjavi z drugimi brezposelnostmi za večjo izpostavljenost socialni in ekonomski izoliranosti, saj so dolgotrajno brezposelni nezanimivi za delodajalce in odvisni od različnih socialnih pomoči ali pa celo obsojeni na družbeno škodljivo vedenje (siva ekonomija, kriminal). Na ravni države se problem kaže pri zagotavljanju finančnih sredstev za zagotavljanje socialne varnosti dolgotrajno brezposelnim. Dolgotrajna brezposelnost vodi tudi v sivo ekonomijo oz. v delo na črno, kar z vidika države pomeni izgubo davkov ter neizkoriščenost delovnega kapitala (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 321).

Na ZRSZ prištevajo med dolgotrajno brezposelne tiste osebe, ki so po enem letu od dneva prijave v evidenco brezposelnih oseb še vedno brezposelne. Po metodologiji ILO pa se dolgotrajno brezposelnost deli v dve skupini, in sicer na podatke o stopnji dolgotrajne brezposelnosti in na podatke o pojavnosti dolgotrajne brezposelnosti. Pri stopnji dolgotrajne brezposelnosti gre za delež dolgotrajno brezposelnih med aktivnim prebivalstvom. Pri pojavnosti o dolgotrajno brezposelnih pa gre za delež dolgotrajno brezposelnih v primerjavi z vsemi brezposelnimi in pove, koliko dolgotrajno brezposelnih oseb pride na sto brezposelnih.

Kakšne posledice ima dolgotrajna brezposelnost lahko ugotavljamo na ravni posameznika, družbenih skupin in države. S strani posameznika le-ta prinaša ekonomske, psihološke in socialne težave, kot posledica pomanjkanja finančnih sredstev, neaktivnosti, apatije in socialne izključenosti. Najhujše so pravzaprav ekonomske posledice, ki potem za sabo potegnejo vse ostalo, saj redna zaposlitev pomeni urejeno strukturo porabe časa ter širši krog socialnih stikov. S strani družbenih skupin je mišljena dolgotrajna brezposelnost mladih, žensk, starejših delavcev oz. določenih deprivilegiranih skupin, ki so običajno bolj izpostavljene brezposelnosti (Svetlik, Glazer, Kajzer & Trbanc, 2002, str. 327).

Slika 7: Stopnja brezposelnosti dolgotrajno brezposelnih v Sloveniji, Spodnjeposavski regiji in občini Krško v letih 2003 do 2008

Vir: Letna poročila OSS 2003 do 2008.

Na Sliki 7 vidimo nihanje stopnje dolgotrajno brezposelnih oseb na vseh treh območjih, torej na nivoju Slovenije, regije in občine Krško. Stopnja brezposelnosti je v regiji in v občini Krško najnižja v letu 2005, vendar je še vedno nad nivojem Slovenije, ki ima najnižjo stopnjo dolgotrajno brezposelnih v letu 2004. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji po letu 2004 narašča vse do leta 2008, medtem ko v regiji in občini narašča od leta 2005 do 2007, nato pa je viden upad te stopnje v letu 2008.

V letu 2005 na OSS upad deleža dolgotrajno brezposelnih oseb pripisujejo izvajanju vse bolj ciljno usmerjenih programov aktivne politike zaposlovanja, ki skušajo spodbujati njihovo zaposlovanje, prehodov brezposelnih v posebne evidence ZRSZ in ostalih prenehanj vodenja dolgotrajno brezposelnih oseb v njihovih evidencah (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2005).

4 POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SPODNJEPOSAVSKI REGIJI

Malačič (2006, str. 289) politiko zaposlovanja v svojem delu Demografija pojmuje kot politiko delovne sile, in sicer: »Pojem politike delovne sile vsebuje sistem ukrepov in aktivnosti države in drugih nosilcev politike delovne sile za usklajevanje obsega in strukture ponudbe in povpraševanja po delu na trgu dela ter za povečanje izkoriščenosti vseh razpoložljivih delovnih potencialov družbe. Tudi pri tej vrsti politike lahko govorimo o načelih, ciljih, nosilcih ter ukrepih in aktivnostih, enako kot pri prebivalstveni ali katerikoli drugi politiki. Politika delovne sile je eden od temeljnih sestavnih delov ekonomske politike. Njen osnovni cilj v sistemu ekonomske politike je prispevati, skupaj z ostalimi deli ekonomske politike, k polni zaposlenosti družbene delovne sile. S tem ciljem pa se

uresničujejo tudi drugi ekonomski in socialni cilji. Med njimi omenimo zagotavljanje blaginje prebivalstva, naraščanje znanja in usposobljenosti delovne sile ter njeno prilagajanje tehničnim in tehnološkim spremembam v procesu proizvodnje, pa tudi zmanjševanje revščine in kriminala, do katerih vodi nezaposlenost.«

Kot svojevrsten dokaz pomena politike delovne sile v razvitih državah lahko navedemo dejstvo, da imajo skoraj vse vlade posebno ministrstvo za delo in da si praktično ne moremo več zamisliti sodobne države brez razvejane službe za zaposlovanje. Vladni resor za delo in služba za zaposlovanje pa ne skrbita le za izvajanje splošnih ciljev politike delovne sile, ampak sta konkretno odgovorna za uresničevanje številnih posebnih ciljev te politike (Malačič, 2006, str. 290).

4.1 Aktivna politika zaposlovanja²

Funkcija aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) je selektivno in neposredno interveniranje tako na strani povpraševanja kot na strani ponudbe delovne sile. Programi APZ lahko delujejo preventivno, na primer tako, da destimulirajo delodajalca, da bi odpuščal delavce (subvencioniranje prekvalifikacij ogroženih). Lahko pa delujejo predvsem blažilno, na primer tako, da preprečujejo socialno izolacijo brezposelnih (delovno-izobraževalni programi za mladino, javna dela). Na ta način se zmanjšujejo nekatere disfunkcije trga delovne sile oz. se pospešuje njegovo delovanje. Pri tem je v ospredju zmanjševanje strukturnih neskladij s pomočjo usposabljanja in izobraževanja delavcev za prosta oz. nova delovna mesta (Preželj & Svetlik, 1992, str. 13).

APZ predstavlja enega temeljnih programov vseh slovenskih vlad po letu 1990. Programi niso usmerjeni le v pospeševanje zaposlovanja brezposelnih oseb, temveč tudi v aktivno sodelovanje pri prestrukturiranju podjetij in razrešitve presežne delovne sile, deloma pa so usmerjeni tudi na razvoj zaposlitvene sposobnosti šolajoče se mladine, kot preventivni ukrep za preprečevanje brezposelnosti (Uršič, 2004, str. 107).

Program ukrepov APZ za proračunsko ali plansko obdobje sprejme Vlada Republike Slovenije, po posvetovanju s socialnimi partnerji, kar je določeno v 50. členu Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 107/06, v nadaljevanju ZZZPB). Program APZ v skladu z določbami ZZZPB prispeva k uresničevanju srednjeročnih smernic in strateških dokumentov razvoja trga dela in zaposlovanja, sprejetih na ravni države in EU. Program APZ se je najprej sprejemal za posamezno koledarsko leto, za kar se je izkazalo, da to ne omogoča uravnovešenih izvajalskih načrtov in financiranja. Pokazala se je potreba po stabilnejših in administrativno učinkovitejših ukrepih, ki vsebujejo tudi uveljavljanje večje lastne prepoznavnosti med delodajalci, brezposelnimi in širšo javnostjo. Vsebinsko združevanje programov in njihovo bolj uravnovešeno financiranje sta

² Večina poglavja povzeta po Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007–2013 (MDDSZ, b.l.)

temeljna ukrepa reform za uspešnejšo politiko zaposlovanja v okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji. Tako so bili sprejeti Program APZ za obdobje 2007–2013 in izvedbena načrta za leti 2007 in 2008. Na ta način se je APZ uskladil z obdobjem programskih dokumentov, ki so podlaga za izrabo sredstev ESS v finančni perspektivi 2007–2013.

Bistveni pomen programa APZ je pravilno odločanje o času posega na trg dela in kar najboljši preplet posameznih programov (izbira iz nabora aktivnosti). Pomembna je tudi sinergija učinkov z drugimi sektorskimi politikami. Na trg dela sicer posega neposredno, ko rešuje kratkoročne in druge probleme glede zaposlovanja in trga dela, ki jih s preostalimi sistemskimi rešitvami in ukrepi drugih politik ni mogoče učinkovito odpraviti, pa tudi posredno.

Glavni izzivi na področju zaposlovanja in brezposelnosti, na katere se nanašajo predvideni ukrepi aktivne politike zaposlovanja, so:

- visok delež dolgotrajno brezposelnih, ki se je v zadnjih desetih letih celo povečal,
- strukturna brezposelnost: slaba izobrazbena sestava brezposelnih, visok delež brezposelnih brez oz. z nizko izobrazbo,
- izredno nizka stopnja zaposlenih starejših (55–64 let), saj je med najnižjimi v EU,
- sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let),
- naraščajoče število brezposelnih oseb z višjo in visoko izobrazbo,
- povečevanje brezposelnosti žensk.

Aktivnosti APZ so vsebinsko združene v štiri ukrepe po vsebinskih sklopih, s katerimi ZZRS neposredno vpliva na učinkovito delovanje trga dela in posredno vpliva na ponudbo in povpraševanje na trgu. Ti ukrepi so (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2008):

- svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve, v sklopu katerega se izvajajo razne delavnice za aktivno iskanje zaposlitve, vključuje splošno svetovanje in informiranje, poklicno orientacijo pred vključitvijo v programe ipd;
- usposabljanje in izobraževanje brezposelnih, kamor so vključene aktivnosti s področja formalnega izobraževanja, tečaji, predavanja, seminarji in drugi programi teoretičnega in praktičnega usposabljanja za pridobivanje oz. poglobljanje veščin, znanj in spretnosti;
- spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja z namenom spodbuditi novo zaposlovanje in samozaposlovanje brezposelnih oseb, ki si po usposabljanju želijo uresničiti podjetniško idejo in se zaposliti v lastnem podjetju ali samostojni dejavnosti;
- programi za povečanje socialne vključenosti različnih ciljnih skupin, kamor so prednostno vključeni dolgotrajno brezposelni, prejemniki denarne socialne pomoči, brezposelni, starejši od 50 let, mladi do 24 let in iskalci prve zaposlitve, predvsem tisti brez ustrezne izobrazbe glede na potrebe trga dela ter invalidi, Romi in drugi brezposelni z ugotovljenimi zaposlitvenimi ovirami.

4.1.1 Cilji aktivne politike zaposlovanja

Osnovni strateški cilji programa APZ so:

- povečanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti,
- preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost (znižanje deleža dolgotrajno brezposelnih) in povečevanje prehoda v zaposlitev,
- zmanjšati strukturno brezposelnost: povečevanje zaposljivosti z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin (izboljšanje izobrazbene sestave brezposelnih),
- povečanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih,
- spodbujanje novega zaposlovanja (povečanje števila podprtih projektov za razvoj novih zaposlitvenih možnosti),
- okrepitev socialne vključenosti (znižanje deleža prejemnikov denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči med brezposelnimi).

Vse več ukrepov APZ je v obdobju 2007–2013 usmerjenih k delodajalcem, hkrati pa z zagotavljanjem t. i. regijskega pristopa pri izvajanju APZ želijo vplivati na zniževanje regijskih razlik ter pospeševati zaposlovanje v občinah z nadpovprečno brezposelnostjo (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2008).

4.1.2 Izvajanje aktivne politike zaposlovanja

Izvajanje programa APZ se spremlja z analizo zastavljenih kazalcev. Poleg sprotnega spremljanja se ocenjuje še učinkovitost celotnega programa z analizo njegovega vpliva na izboljšanje razmer na trgu dela (makroekonomska raven) in s poglobljenim ovrednotenjem posameznih najobsežnejših aktivnosti (npr. javna dela, spodbujanje samozaposlovanja ipd.), ki ga opravljajo neodvisne institucije oz. evalvatorji s kvaziekperimentalno metodo (eksperimentalna skupina vključenih v program, kontrolna skupina). To zagotavlja oceno o neposrednem vplivu posameznega programa oz. aktivnosti na zaposljivost udeležencev (mikroučinek za opazovano skupino ali okolje).

Sredstva za financiranje Programa ukrepov APZ za obdobje 2007–2013 se zagotavljajo iz sredstev proračuna RS. Financiranje ukrepov se izvaja v skladu s sprejetim proračunom za posamezno proračunsko obdobje. Program APZ se finančno ovrednoti za posamezno proračunsko obdobje v skladu s sprejetim proračunom v izvedbenem načrtu programa APZ.

4.2 Pasivna politika zaposlovanja

Politika zaposlovanja je taka, da se »aktivna« in »pasivna« politika dopolnjujeta in prepletata. Da lahko brezposelne osebe koristijo ukrepe »pasivne« politike, morejo izpolnjevati tudi nekatere pogoje, ki so navedeni med ukrepi »aktivne« politike zaposlovanja.

Brezposelnost kot socialni primer je eden najbolj nasprotujočih si socialnih primerov, saj je tu za razliko od drugih posameznik fizično zmožen za delo. Ker pa brezposelnost pomeni neko izgubo socialne varnosti, država preko socialne politike zagotavlja posameznikom socialno oz. dohodkovno varnost. Tako je v Sloveniji urejen sistem obveznega socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti, ki je dopolnjen s sistemom socialne pomoči. Oba sistema sta urejena z zakoni, eden z Zakonom o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, drugi pa z Zakonom o socialnem varstvu.

Najpomembnejša ukrepa »pasivne« politike zaposlovanja sta denarno nadomestilo in denarna pomoč. Najdemo pa tudi pravico do predčasne upokojitve in zakonsko določene omejitve na področju delovnih razmerij. Ukrepi »pasivne« politike zaposlovanja so usmerjeni k ščititvi socialnega položaja posameznikov (zaposlenih in brezposelnih) ter k zakonskemu urejanju nekaterih vidikov zaposlitvenih razmerij. Ukrepi »pasivne« politike zaposlovanja ne vodijo k zaposlovanju oz. ga ne spodbujajo in kot taki nudijo posamezniku večjo svobodo ter ščitijo njihov socialni položaj. V nadaljevanju se bomo osredotočili na denarno nadomestilo in denarno pomoč.

Denarno nadomestilo je namenjeno predhodno zaposlenim osebam, ki izpolnjujejo zahtevano predhodno dobo zavarovanja in druge pogoje, vezane na razpoložljivost za zaposlitev in aktivno iskanje zaposlitve. Višina le-tega je vezana na višino pretekle plače, trajanje pa na delovno dobo upravičenca. Upravičenci so zavarovanci, ki so bili pred prenehanjem zaposlitve obvezno ali prostovoljno zavarovani za primer brezposelnosti, zaposlitev pa jim ne preneha po lastni volji ali krivdi. Pravico lahko uveljavi zavarovanec, ki je bil pred prenehanjem delovnega razmerja zaposlen pri enem ali več delodajalcih vsaj 12 mesecev v zadnjih 18 mesecih. Osnova za odmero nadomestila je povprečna mesečna plača zavarovanca, ki jo je prejemal v dvanajstih mesecih pred nastankom brezposelnosti, in znaša prve tri mesece 70 %, v naslednjih mesecih pa 60 % od osnove, ne sme pa biti nižje od 45,56 % minimalne plače in ne višje od 3-kratnika tako določenega najnižjega nadomestila (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2008).

V Spodnjeposavski regiji je konec decembra 2008 prejelo denarno nadomestilo 518 upravičencev, kar je glede na leto 2003 za 396 upravičencev manj. V letu 2003 se je pojavilo toliko upravičencev med drugim zaradi redne odpovedi delovnega razmerja iz poslovnih razlogov kot tudi zaradi uvedenih stečajev in likvidacijskih postopkov. V letu 2008 pa je bilo v mesecu oktobru najnižje število upravičencev do denarnega nadomestila, nato je to število poraslo zaradi težav v realnem sektorju in je tudi število upravičencev v tem trimesečnem obdobju poraslo za 112 oseb. Število upravičencev je v posameznih letih sicer nihalo, vendar ni preseglo števila upravičencev v letu 2003. Običajno so se na OSS prijavljale osebe, ki jim je potekla zaposlitev za določen čas, v letu 2006 tudi osebe, ki so prešle v evidenco brezposelnih iz razlogov redne odpovedi delovnega razmerja s strani delodajalca (poslovni razlogi, prisilna poravnava) oz. stečaja.

Denarno pomoč lahko uveljavljajo osebe po izteku denarnega nadomestila in pripravniki, ki so uspešno končali pripravniško dobo, krajšo od 12 mesecev, če se v 30 dneh po prenehanju pripravništva prijavijo pri ZRSZ in vložijo zahtevek za priznanje denarne pomoči. Pravica do denarne pomoči traja 15 mesecev, razen pri starejših. Pravica se uveljavlja, če dohodek na posameznega družinskega člana v zadnjih treh mesecih pred uveljavljanjem pravice ni višji od 80 % zjamčene plače. Konec decembra 2003 je prejelo denarno pomoč 370 oseb, kar je za 365 oseb več kot konec decembra 2008, ko jih je bilo le 5. Upad upravičencev je razviden skozi vsa leta od 2003 do 2008. Na tako močen upad števila prejemnikov denarne pomoči pa je vplivala tudi uveljavitev spremembe novele zakona (sredi julija 2006). Le-ta pravi, da lahko brezposelne osebe uveljavljajo denarno socialno pomoč na Centrih za socialno in svetovalno delo in ne več na ZRSZ. Tako je ZRSZ zadržal izplačevanje pravic le do novele uveljavljenih pravic do denarne pomoči, vključno s priznanji pravic za preostali čas prejemanja, če je šlo za mirovanje po stari zakonodaji dodeljene pravice do denarne pomoči.

5 VPLIV RECESIJE NA TRG DELA

Konec leta 2007 je svetovno realno gospodarstvo začelo prehajati v recesijo, ki jo formalno statistično gledano opredelimo kot tako z dvema zaporednima četrtletnima padcema aktivnosti. Znaki recesije so bili vsak dan opaznejši, saj so se zmanjševala izvozna naročila, borzni indeksi se je več kot prepolovil, prodaja je še vedno padala, prihajalo je do velikega odpuščanja delavcev.

Povod za finančno krizo in gospodarsko recesijo je bil padec cen nepremičnin v ZDA sredi leta 2006. Prvi znaki le-te pa so se pokazali spomladi 2007. Padcu cen nepremičnin so v nekajmesečnih razmikih sledili prvi stečaji velikih finančnih ustanov in poskus oživljanja gospodarstva v ZDA z davčno razbremenitvijo. Sredi poletja 2008 so dosegle vrh cene nafte (147 dolarjev na sodček) in drugih surovin, predvsem kmetijskih in prehrambenih. Ameriški dolar je dosegel najnižjo raven 1,6 dolarja za 1 evro. Posledice je bilo že mogoče čutiti v realnem sektorju. Svetovni finančni sektor je zadela nelikvidnost, postopno pa tudi mnoge ustanove nesolventnost (Štiblar, 2008, str. 19).

Posojilni kanali v času finančne krize so usihali tako za kratkoročno poslovanje kot tudi za investiranje. Veliko zmanjšanje finančnega in nepremičninskega bogastva ljudi zaradi poka obeh balonov pa zmanjšuje potrošnjo prebivalstva. Kapital zaradi krize potuje v obratni smeri iz držav v razvoju k razvitim državam. Če finančni paket ne zadostuje za odpravo vseh »strupenih aktiv« iz finančnega sistema in zaključkov finančnega razdolževanja ter pridobivanja likvidnosti, se posojilni krč še nadaljuje z učinkom na povpraševanje in aktivnosti v razvitih državah, kapitalski odlivi iz držav v razvoju hromijo njihovo aktivnost, najmanjšemu številu razvitih držav pa primanjkuje finančne pomoči (Štiblar, 2008, str. 15).

Ceno krize po vsej verjetnosti v večji meri plačujejo v EU in svetu, čeprav sta bila primarni vzrok in povod v anglosaškem okolju. Največje članice EU so si v 90. letih prizadevale dohiteti razviti anglosaški svet. Odločile so se za nakup anglosaških investicijskih bank,

zavarovalnic, skladov in jih vključevale v svoje finančne konglomerate. Preko naložbene politike so kupovale drugorazredne hipotekarne obveznice, kar je glavni krivec prenosa posledic poka nepremičninskega balona iz ZDA v Evropo in druga gospodarstva sveta. Negativnim posledicam finančne krize za recesijo v realnem sektorju pa se ne morejo izogniti niti države v razvoju (Štiblar, 2008, str. 64).

V EU so takoj reagirali, in sicer na različnih ravneh: preko nacionalnih vlad, preko Evropske centralne banke (v nadaljevanju ECB) in EC. Vse tri strani so delale tesno skupaj, da bi zavarovale prihranke, omogočile kredite podjetjem in gospodinjstvom in vzpostavile boljše vladne ukrepe za naprej.

Leta 2004 je Slovenija vstopila v EU, v letu 2007 pa se je pridružila še EMU in se s tem popolnoma odprla tuji konkurenci. Tako je Slovenija pridobila večji trg in zaščito močnejše valute, izgubila pa je možnost uveljavljanja svoje denarne politike. Z vstopom smo prišli v območje bolj odkrite liberalne ekonomske politike EC in bolj naivnega vključevanja na finančne trge sistema ECB. Slednje pomeni tudi nakup izvedenih strupenih finančnih instrumentov, ki sedaj škodijo evropskim finančnim ustanovam skoraj v večji meri kot ameriškim, od koder prihajajo. Finančni sistem EMU in EU jih ima namreč v lasti več kot ameriški bančni sistem, saj so Evropejci naivno nasedli njihovi »ugodni« ponudbi (Štiblar, 2008. str. 72).

Najslabše se godi občutljivejšemu delu prebivalstva, kot so upokojenci, delavci z minimalno plačo, mladi brez dohodka in brezposelni, saj se njihov življenjski standard zaradi nižanja dohodka in rasti cen hitro približuje pragu siromaštva. Ena izmed pričakovanih posledic v recesiji je tudi poslabšanje položaja zaposlenosti v večini regij in držav sveta. V kriznih razmerah sta trg dela in politika zaposlovanja še bolj problematična, zato je po besedah Štiblarja (2008, str. 170) bolje ohraniti čim višjo stopnjo zaposlenosti, npr. z omogočanjem fleksibilnejšega zaposlovanja tudi za krajši delovni čas, ob različnih urah. Po drugi strani naj bi država finančno podprla nagrajevanje iskanja novih proizvodnih programov in novih izvoznih trgov podjetij, ki omogočajo prerazporejanje zaposlenih znotraj podjetij in med njimi. Tudi na področju delovne zakonodaje predlaga avtor naslednje:

- možnost zmanjšanja delavnika s 40 na 36 ur,
- ohranitev ravni minimalnih plač v sedanji krizi,
- lažje zaposlovanje in odpuščanje ter
- sistemske spodbude za zaposlovanje mladih v smislu delne razbremenitve delodajalcev iz naslova prispevkov in dajatev za prvi dve leti ali tri leta zaposlitve pri le-teh, s čimer bi lahko delodajalec del »prihrankov« namenil za dodatno usposabljanje in izobraževanje mladih, kar je na začetku njihove kariere nujno.

Po besedah direktorja OSS Antona Korena in izvršnega sekretarja za ekonomske zadeve Zveze svobodnih sindikatov Slovenije Ladislava Rožiča v začetku leta 2009 se bo situacija na trgu dela v Spodnjeposavski regiji še slabšala. Po besedah Ladislava Rožiča je država

prepočasna pri sprejemanju zakonodaje, npr. Zakon, da bodo delavci, za katere ni dela, prejeli 85 % nadomestilo plače ob prijavi na ZRSZ, naj bi bil sprejet šele v juniju oz. juliju, do takrat bo pa kar nekaj podjetij v Spodnjeposavski regiji v težavah. Rožič je kritičen tudi do subvencioniranja polnega delovnega časa, saj je bilo pri kontroli opaziti, da je šlo pri kar nekaj primerih za čisto izkoriščanje in zakon ni v pomoč delavcu temveč kapitalu. Dodal je še, da MDDSZ in ZRSZ nista sposobna izvajati kontrole nad denarjem. Po besedah Korena je bilo v začetku maja v Spodnjeposavski regiji 14 podjetij s subvencioniranim delovnim časom za skupaj 60 delavcev. Vendar pa Koren meni, da je bilo takrat še prezgodaj za ocenjevanje korektnosti izvedbe tega programa, vsekakor pa so poizkušali glede na navodila in sistemske rešitve, preprečevati izigravanje. Rožič je dvomil tudi v program samozaposlovanja, saj je v državi okoli 70 tisoč samozaposlenih, ki plačujejo minimalne zneske. Koren program brani, saj gre za iskanje nove tržne niše in da letos preko 70 prebivalcev Spodnjeposavske regije razmišlja o samozaposlitvi. Prav tako je Rožič dvomil v izvajanje ukrepa javnih del, hkrati pa poudarjal pomembnost ukrepa usposabljanja, kjer je vseeno potrebno paziti na smotrnost usposabljanja. Koren na vprašanje strukturnega neskladja odgovarja, da se le-tega lotevajo sistematično in opozarjajo, katere kadre bo Spodnjeposavska regija potrebovala danes in jutri (Vahtarič, 2009c, str. 3).

5.1 Leto 2008

EC se je v oktobru 2008 zavzemala za sprejetje ukrepov, predlaganih v juniju, da z njimi pomaga majhnim podjetjem, ki ustvarjajo večino novih delovnih mest v EU. 26. novembra 2008 je EC objavila celovit načrt, kako pomagati evropskemu gospodarstvu, da si opomore od krize. Med drugimi je tudi posebej opredelila, kako še naprej vzpodbujati zaposlovanje. Te pobude so (Evropska komisija, b.l.):

- nova znanja in spretnosti za nove zaposlitve ("*new skills for new jobs*"), kjer gre za izboljšanje načina, kako Evropa analizira in predvideva prihodnje potrebe gospodarstva po znanjih in spretnostih. To bo prispevalo k učinkovitejšemu usklajevanju iskalcev zaposlitve s ponudbo prostih delovnih mest in k boljšemu vpogledu v potrebe po usposabljanju. S tem naj bi EU zagotavljala reševanje problemov z brezposelnostjo na kratek rok in hkrati izboljšala možnosti zaposlovanja delovne sile v EU na dolgi rok,
- zaposlitveni portal *EURES* – EUROPA (Evropski portal za zaposlitveno mobilnost) še naprej podpira iskalce zaposlitve, ki iščejo delo v drugih evropskih državah,
- *Evropska strategija zaposlovanja*, ki je ena izmed stebrov strategije za rast in delovna mesta v EU, še naprej zagotavlja okvir članicam EU, da bodo usklajeno vzpostavljale ukrepe za vzpodbujanje zaposlovanja v času krize oz. recesije,
- komisija je povečala nadzor nad zaposlovanjem in socialnim dogajanjem v EU. Tudi tako, da mesečno spremlja hitro spreminjajoče se situacije,
- komisija je sprejela »skupno zavezo za zaposlovanje« ("*shared commitment for employment*"), ki vsebuje ključne prednostne naloge in ukrepe za ohranitev delovnih mest ter pomoč tistim, ki so se znašli v težavah, istočasno pa utira pot za gospodarsko obnovo.

Lahovnik je na seji Državnega sveta RS v novembru 2008 kot drugo merilo za reševanje krize izpostavil aktivno politiko zaposlovanja. In sicer, da imamo v 6. členu Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti opcijo, da ZRSZ bodisi sam bodisi v sodelovanju z nevladnimi in neprofitnimi organizacijami organizira ustrezna dela na področju sociale, kulture, zdravstva, kar se do sedaj ni tako intenzivno uporabljalo, saj ni bilo takšne potrebe. Predlagal je tudi, da bi se povsem redefinirala vloga ZRSZ v smislu neke agencije, ki bo skrbela tudi za pospeševanje zaposlitev na tem področju (Posveti DS–RS, 2008).

OSS je leto 2008 ob višjem prilivu brezposelnih v zadnjih treh mesecih in manjšem zaposlovanju konec leta 2008 sklenila z 2.696 brezposelnimi osebami. Stopnja brezposelnosti v Spodnjeposavskih občinah je bila januarja 2009 za kakšen odstotek nad državnim povprečjem, vendar pa takrat v Posavju ni bilo predvidenega večjega števila presežnih delavcev ali odpuščanja delavcev iz takrat neznanih razlogov. Takrat je OSS ocenila, da bo leto 2009 zaključila s približno 2.900 brezposelnimi (Zupančič, 2009).

Konec decembra 2008 je bilo v regiji 25.246 delovno aktivnega prebivalstva, kar je za 3,4 % višje glede na konec decembra 2007. Vendar pa se v oktobru 2008 že čuti negativne posledice finančne krize, ki se širi na vse ravni gospodarstva in ga tako vodi v leto 2009 do uradne razglasitve recesije v Sloveniji. Delovno aktivno prebivalstvo se vse do oktobra 2008 povečuje, glede na pretekle mesece v letu 2008 in glede na pretekle mesece v letu 2007. V mesecu novembru 2008 pa število le-teh začne upadati, in sicer glede na oktober 2008 upade število za 1,7 %. Trend upadanja števila delovno aktivnega prebivalstva se nadaljuje tudi v letu 2009, ko je v mesecu aprilu 24.893 delovno aktivnega prebivalstva. To je, glede na april 2008, upad za 1 % delovno aktivnih oz. glede na oktober 2008, ki ga jemljemo kot prelomnico v negativnem vplivu finančne krize na gospodarstvo kot celoto, upad delovno aktivnega prebivalstva za 2,3 %. V mesecu oktobru 2008 je bilo 25.488 delovno aktivnega prebivalstva.

Konec septembra 2008 je bilo v Spodnjeposavski regiji 2.327 registrirano brezposelnih oseb. V oktobru je število le-teh poraslo na 2.458, za kar na OSS navajajo, da se je brezposelnost povečala zaradi sezonskega priliva iskalcev prve zaposlitve. V mesecu novembru je število registrirano brezposelnih poraslo na 2.545 in v decembru na 2.696, zaradi izteka zaposlitve za določen čas ter trajno presežnih delavcev. Vse do meseca septembra je brezposelnost upadala, v oktobru pa je pričela naraščati. V tem mesecu je glede na september porasla za 5,6 % (pričakovan priliv mladih iz šol), v novembru glede na oktober za 3,5 %, v decembru pa v primerjavi s preteklim mesecem za 5,9 %. Vendar pa se porast števila brezposelnih nadaljuje tudi v letu 2009.

5.2 Leto 2009

9. junija 2009 je SURS na svoji spletni strani objavil, da je slovensko gospodarstvo v recesiji. BDP, popravljen za vpliv sezone in števila delovnih dni, se je v prvem četrletju 2009 v primerjavi s četrtem četrletjem 2008 realno zmanjšal za 6,4 odstotka. To je drugo zaporedno

četrtno zmanjšanje BDP, kar pomeni, da je slovensko gospodarstvo že v četrtem četrtletju 2008 zdrsnilo v recesijo (če recesijo opredelimo kot dve zaporedni četrtletji negativne gospodarske rasti) (Hren, 2009).

V letu 2009 so na ZRSZ pričakovali manjši obseg novega zaposlovanja in večje odpuščanje delavcev zaradi posledic svetovne finančne krize in recesije. Glavne aktivnosti ZRSZ pri presežnih delavcih so bile, v sodelovanju z delodajalci, usmerjene v zgodnje ukrepanje, da jim bodo že v času odpovednega roka pomagali z vsemi potrebnimi ukrepi (svetovanje, prezaposlovanje, aktivna politika zaposlovanja, e-storitve itd). Za ublažitev teh posledic so nudili tudi pomoč delodajalcem pri reševanju presežnih delavcev, ohranjanju delovnih mest in preprečevanju prehoda delavcev v odprto brezposelnost. S ciljem ohranitve čim večjega števila zaposlitev in povečanja možnosti prezaposlitev v času recesije ter ustrezne pripravljenosti kadra za potrebe ob pričakovanem povečanem povpraševanju v naslednjih letih, je ZRSZ intenzivno sodeloval z MDDSZ pri pripravi novih programov.

ZRSZ je pričakoval največji porast brezposelnih zaradi novih prijav brezposelnih oseb po izteku zaposlitev za določen čas in pri presežnih delavcih. Zaradi manjših zaposlitvenih možnosti je bil pričakovan tudi povečan priliv iskalcev prve zaposlitve.

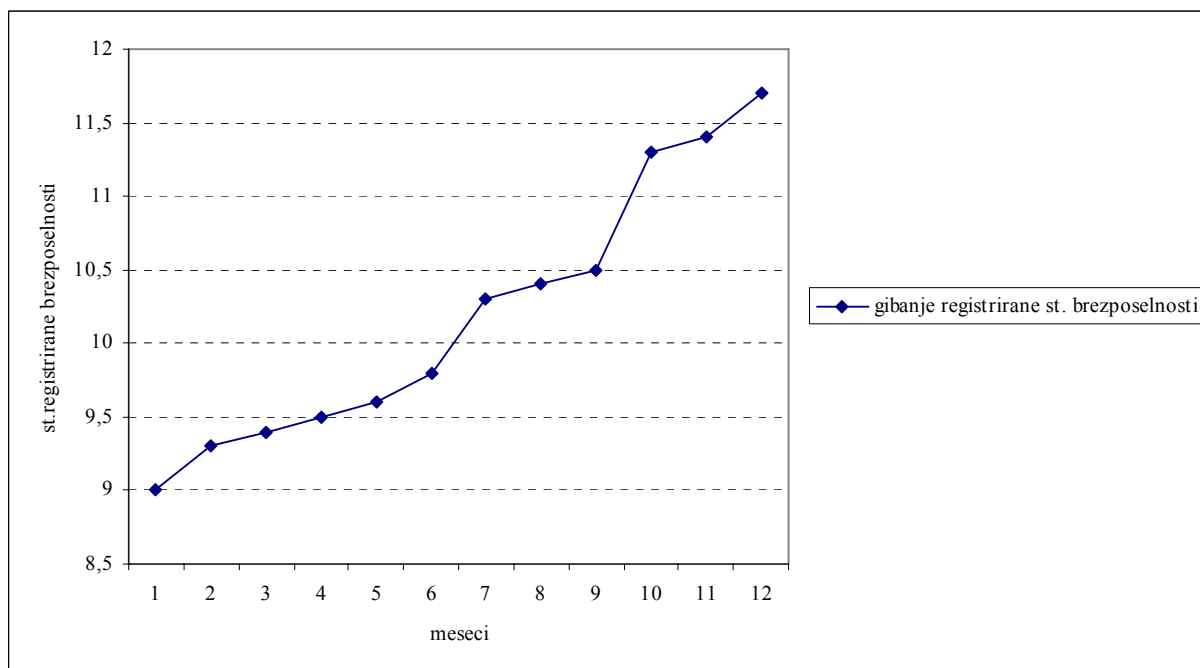
V Spodnjeposavski regiji se je gospodarska kriza poznala že ob koncu leta 2008, vendar pa takrat še ni dosegla viška in tudi brezposelnost se je še povečevala. Območna služba Sevnica je v januarju 2009 zabeležila za 80 % več brezposelnih kot januarja 2008, največ na račun izteka pogodb za določen čas (Vahtarič, 2009a, str. 3).

Vendar se je že v mesecu februarju 2009 izkazalo drugače, saj so napovedi OSS nakazale, da naj bi bilo ob koncu leta 2009 v Posavju približno 3000 nezaposlenih, kar je okoli 400 več kot v decembru 2008. Samo v mesecu januarju 2009 se je na ZZRS prijavilo že približno 400 ljudi, predvsem zaposlenih za določen čas. Vključevanje v zaposlitve je bilo v januarju 2009 za 58 % nižje glede na januar 2008. Na MDDSZ so ocenili, da se stanje na trgu dela slabša in se odzvali predvsem s tremi ukrepi:

- povečanjem sredstev za denarna nadomestila, saj je pomembno, da osebe, ki ostanejo brez zaposlitve in ki imajo pravico do tega nadomestila, to čim prej prejmejo,
- ukrepi aktivne politike zaposlovanja, kjer je v okviru tega namenjenih v letu 2009 okrog 85 milijonov evrov in kjer se pospešeno pripravljajo novi razpisi,
- interventnim zakonom za subvencioniranje skrajševanja polnega delovnega časa.

V politiki zaposlovanja je država v veliki meri izkoriščala tudi sredstva iz Evropskega socialnega sklada, od koder se je v letu 2009 črpalo 30 milijonov evrov (Kerin, 2009).

Slika 8: Gibanje registrirane stopnje brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji po mesecih v letu 2009

Vir: SURS.

Iz Slike 8 je razvidno, da je stopnja registrirane brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji v letu 2009 iz meseca v mesec naraščala. V mesecu januarju 2009 je stopnja registrirane brezposelnosti zanašala 9 %, v mesecu decembru pa 11,7 %. V decembru 2009 je bilo na OSS prijavljenih 3830 brezposelnih, tj. porast za 1134 oseb glede na december 2008.

OSS se je v prvi meri osredotočala na pravočasno zaznavanje potencialno odvečnih delavcev, ki jih je skušala v čim večjem številu usmeriti v usposabljanje in prekvalifikacije, da ne bi prišli v odprto brezposelnost, ob tem pa seznanjala tudi delodajalce z ukrepi države za blažitev posledic gospodarske krize. Konec januarja 2009 je ZRSZ objavil dva javna razpisa, ki delodajalcem v gospodarstvu omogočata pridobitev subvencij za zaposlitev brezposelnih oseb v letu 2009 in 2010. Pri prvem razpisu z naslovom Zaposli me gre za spodbujanje zaposlovanja za polni delovni čas, za kar je namenjenih 15,5 milijonov evrov. Pri drugem razpisu pa gre za zaposlovanje za krajši delovni čas, kjer je zagotovljenih milijon evrov. Poleg tega je za delodajalce odprt tudi interventni Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa, za kar je vlada namenila 230 milijonov evrov (M. B., 2009, str. 3).

Za ukrep skrajšanega 36-urnega delavnika so se v februarju 2009 odločili v 3 podjetjih v Spodnjeposavski regiji, in sicer v skupini TPV d. d. Novo mesto, ki zajema del proizvodnje avtomobilskih delov v Brežicah, v Athosu d. o. o., ki sodi v skupino Resistec, in brežiškem TA-Regulatorju (Vahtarič, 2009a, str. 3). Do konca marca 2009 so bile osmim posavskim podjetjem dane subvencije za skrajšani delovni čas, od teh sta po dve v Brežicah in Krškem ter štiri v Sevnici (Vahtarič, 2009b, str. 3).

SKLEP

Najmanj delovno aktivnega prebivalstva je bilo v Spodnjeposavski regiji v letu 2003. Takrat je prihajalo do odpuščanja delavcev zaradi ukinjanja neproduktivnih delovnih mest in stečajev podjetij ter na drugi strani prepočasnega odpiranja novih delovnih mest. Po tem letu sledi rast delovno aktivnega prebivalstva zaradi ugodne gospodarske rasti in investicijskih vlaganj v regiji in zunaj nje. Vendar pa se začne že v letu 2005 pojavljati problem zagotavljanja ustreznih kadrov. Tako se med brezposelnimi vse bolj kažejo strukturna neskladja in presežek povpraševanja po določenih kadrih je vse izrazitejši.

Največ potreb po delovni sili je v predelovalni dejavnosti, ki ji sledi povpraševanje po delovni sili v gradbeništvu, slednje v letu 2008 povpraševanje v predelovalni dejavnosti tudi prehiti. Sledi povpraševanje po delovni sili v trgovini, na področju izobraževanja, kmetijstva, poslovnih storitev, prometa, zdravstva in socialne varnosti. Tako so npr. v letu 2008 deficitarni poklici ključavničar, oblikovalec kovin, varilec, zidar, tesar, strojnik gradbene mehanizacije, voznik avtomehanik, električar, elektromonter, mizar, natakar, kuhar, strojnik instalacij, slikopleskar, strojni, gradbeni, gostinski tehnik, strojni, elektro-, gradbeni inženir, dipl. medicinska sestra, zdravnik specialist, visok strokovni delavec v zdravstvu, učitelj nekaterih glasbenih inštrumentov in nekaterih predmetov v osnovnem in srednjem šolstvu. Marsikatero strukturno neskladje država rešuje z zaposlovanjem tujcev.

Zaposlovanje tujcev je ena od možnosti reševanja strukturnega neskladja, a hkrati predstavlja konkurenco domačemu kadru. Od leta 2003 do leta 2008 je tako število delovnih dovoljenj poraslo za 85 %, kar kaže na nujnost, da se v regiji začne reševati problem strukturne brezposelnosti. Da se na reševanju tega problema že dela, lahko vidimo v spreminjanju šolskega sistema, s katerim želi država med drugim skrajšati čas študija. Hkrati pa vidimo, da država preko ZRSZ izvaja program Poklicne orientacije in štipendiranja, s katerim želi šolsko mladino motivirati za določen poklic oz. izobrazbo, odraslim osebam pa svetuje v zvezi z nadaljnjo poklicno kariero. V okviru štipendiranja se razpisuje tako republiške kot Zoisove in tudi kadrovske štipendije, ki nastajajo v sodelovanju z bodočimi delodajalci.

Stopnja registrirane brezposelnosti v regiji od leta 2003 do 2008 uspešno pada. V letu 2003 je znašala 15,1 %, v letu 2008 pa 8,2 %. Vsa leta na ZRSZ vplivajo na upad brezposelnosti tudi z ukrepi aktivne in pasivne politike zaposlovanja, ki se med seboj dopolnjujeta. V okviru aktivne politike zaposlovanja je ZRSZ izvajal štiri ukrepe, ki so imeli za cilj povečevati zaposlenost in zniževati brezposelnost, zniževati strukturno brezposelnost, povečati zaposljivost z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanja veščin, povečati prilagodljivost in konkurenčnost zaposlenih. Sicer pa je v obdobju 2007 do 2013 vse več ukrepov usmerjenih k delodajalcem.

Ko umeščamo trg Spodnjeposavske regije v celotni trg dela Slovenije, vidimo, da je stopnja brezposelnosti regije višja od stopnje brezposelnosti Slovenije v vseh obravnavanih letih od 2003 do 2008. Enako tendenco gibanja stopnje brezposelnosti Spodnjeposavske regije in

Slovenije lahko vidimo pri posameznih obravnavanih stopnjah brezposelnosti težje zaposljivih. Stopnja registrirane brezposelnosti žensk pade pod stopnjo registrirane brezposelnosti žensk v Sloveniji šele v letu 2008. Stopnje brezposelnosti invalidov, starejših in dolgotrajno brezposelnih pa se vsa leta gibljejo nad stopnjo registrirane brezposelnosti omenjenih skupin v Sloveniji. Izjema je stopnja registrirane brezposelnosti mladih v Spodnjeposavski regiji, ki je vsa obravnavana leta pod nivojem stopnje registrirane brezposelnosti mladih v Sloveniji, kar nam pove, da so možnosti zaposlitve mladih ugodnejše, kot splošno v Sloveniji.

Konec leta 2008 so se tudi na trgu dela že kazale posledice finančne krize, ki je v letu 2009 prešla v recesijo, saj je stopnja registrirane brezposelnosti že v mesecu oktobru 2008 narasla. Tako je v januarju leta 2009 znašala 9 % in je porasla na 11,7 % v mesecu decembru 2009. Tako država in sama regija sta reagirali z različnimi ukrepi, da bi ublažili učinke delovanja recesije. ZRSZ je bil osredotočen na potencialne odvečne delavce, da so jih že pred vstopom v odprto brezposelnost usmerjali na usposabljanje in prekvalifikacije, delodajalcem pa se je z ukrepi države blažilo posledice gospodarske krize.

LITERATURA IN VIRI

1. Activa Vita (2008). Zaposlenost žensk nad povprečjem EU. *Predsedovanje.si*, Najdeno 30. junija 2009 na spletnem naslovu <http://www.predsedovanje.si/Enakost-spolov/Zaposlenost-%C5%BEensk-nad-povpre%C4%8Djem-EU.html>
2. Adecco. Najdeno 15. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.adecco.si/kadrovska_agencija/index.html
3. Agencija RS za regionalni razvoj. (2001, 24. julij). Strategija regionalnega razvoja Slovenije. Najdeno 15. maj 2009 na spletnem naslovu <http://www.rra-posavje.si/files/File/strategija%20reg.%20razvoja.pdf>
4. Bradley, H., & van Hoof, M., B., J. (2005). *Young people in Europe: Labour markets and citizenship*. Bristol: University of Bristol.
5. Drobnič, R. (2009). *Slovenski trg dela danes in jutri: kritičen pogled na trg dela in razvojne možnosti s primeri dobrih praks*. Ljubljana: Planet GV.
6. Državni svet republike Slovenije. (2008, 12. november). Posveti DS–RS. Najdeno 23. junija 2009 na spletnem naslovu <http://www.ds-rs.si/kb/posveti/?View=entry&EntryID=179>
7. Europa-Eures. (b.l.). Kratek pregled trga dela. Najdeno 11. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=2826&acro=lmi&lang=sl&countryId=SI®ionId=SI0&nuts2Code=SI00&nuts3Code=SI006>
8. Evropska komisija. (2007). Progress. Program EU za zaposlovanje in socialno solidarnost za leta 2007–2013. Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2007, str. 12. Najdeno 24. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/progress_predstavitev_ek.pdf
9. Evropska komisija. (2008, 16. december). Better matching and anticipating labour market needs. Najdeno 25. junija 2009 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=431&furtherNews=yes>
10. Evropska komisija. (2009a, 3. marec). EU je začela s kampanjo za odpravo razlik med spoloma pri plačilu. Najdeno 13. julija 2009 na spletnem naslovu <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/341&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
11. Evropska komisija. (2009b, 6. marec). Ukrepi EU za ženske. Najdeno 14. julija 2009 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/news/employment/090306_1_sl.htm
12. Evropska komisija. (2009c, 16. junij). Enakost v kriznih časih. Najdeno 14. julija 2009 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/news/employment/090616_sl.htm
13. Evropska komisija. (b.l.). EU se spopada s socialno razsežnostjo gospodarske krize. Najdeno 28. junij 2009 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sl&catId=736>
14. Gabrovšek, T. (2008). Zasebne agencije za zaposlovanje. *Delo.php*. Najdeno 25. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.zaposlitev.net/delo.php?m=iskalci&a=karierni_center&a2=clanek&idb=123

15. Grofelnik, I., & Premk, U. (2007). *Zakon o zaposlovanju tujcev in njegova uporaba v praksi*. Ljubljana: Primath.
16. Hanžek, M., Čelebič, T., Korošec, V., & Pečar, J. (2009). *Socialni razgledi 2008*. Ljubljana: UMAR.
17. Hren, K. (2009, 9. junij). Bruto domači proizvod, 1. četrletje 2009. *Statistični urad Republike Slovenije*. Najdeno 24. julija 2009 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2410
18. Hrovatin, N. (2000). *Uvod v gospodarstvo*. 3. natis. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
19. Ignjatović, M. (2002). *Družbene posledice povečanja prožnosti trga delovne sile*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Ivančič, A. (1999). *Izobraževanje in priložnosti na trgu dela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. *Kariera.si*. Najdeno 16. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.kariera.si/>
22. Kerin, M. (novinar) (2009, 5. februar) Tudi v Posavju vse več brezposelnih. *Vaš kanal*, Najdeno 10. februarja 2009 na spletnem naslovu http://www2.tv-nm.si/index.php?option=com_content&task=view&id=11245&Itemid=50
23. Komisija Evropskih skupnosti. (2009, 27. februar). *Enakost žensk in moških*. Poročilo komisije svetu, evropskemu parlamentu, ekonomskosocialnemu odboru in odboru regij. Najdeno 28. junija 2009 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0077:FIN:SL:PDF>
24. Kramberger, A., & Pavlin, S. (2007). *Zaposljivost v Sloveniji; analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
25. Lajh, D. (2006). *Evropeizacija in regionalizacija: spremembe na (sub)nacionalni ravni in implementacija kohezijske politike v EU v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. M., B. (2009, 19. februar). Trenutno najbolj na udaru zaposlitve za določen čas. *Posavski obzornik*.
27. Malačič, J. (2006). *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
28. *Manpower*. Najdeno 15. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.manpower.si/o_podjetju_manpower/manpower_v_sloveniji/
29. Ministrstvo RS za delo, družino in socialne zadeve. (b.l.). Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007 – 2013. Najdeno 15. maj 2009 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/apz_2007_2013.pdf
30. *Moje delo*. Portal za zaposlitev. Najdeno 7.julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.mojedelo.com/company-2/atama-agencija-za-zaposlovanje.aspx>
31. Pečar, J. (2008). *Regije 2008 – izbrani socioekonomski kazalniki po regijah*. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
32. Pirher, S., & Svetlik, I. (1994). *Zaposlovanje: približevanje Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

33. Predsedovanje.si. (2008, 2. marec). Zaposelnost žensk nad povprečjem EU. Najdeno 9. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.predsedovanje.si/Enakost-spolov/Zaposlenost-%C5%BEensk-nad-povpre%C4%8Djem-EU.html>
34. Preželj, B., & Svetlik, I. (1992). *Zaposlovanje - perspektive, priložnosti, tveganja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
35. Rapuš Pavel, J. (2005). *Delo je luksuz: mladi o izkušnjah brezposelnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
36. Regionalna razvojna agencija Posavje. (2007, 19. marec). Regionalni razvojni program regije Posavje 2007-2013. Najdeno 15. junija 2007 na spletnem naslovu <http://www.rra-posavje.si/index.php?lg=0&vt&mf=4&mc=81&pg=188>
37. Republika Slovenija. (2007). Program reform za izvajanje lizbonske strategije v Sloveniji. *Poročilo o uresničevanju programa 2007*. Najdeno 14. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.svr.gov.si/fileadmin/srs.gov.si/pageuploads/SI-NRP2007-slo.pdf>
38. Sadar Černigoj, N., Mrčela Kanjuo, A., Stropnik, N., & Šefman Žaucer, B., (2007). *Delo in družina: s partnerstvom do družini prijaznega delovnega okolja*. 2. natis. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
39. Sedmak, M., & Medarič, Z. (2007). *Med javnim in zasebnim: ženske na trgu dela*. Koper: Založba Annales.
40. Senjur, M. (2001). *Makroekonomija: makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva*. Maribor: Založba Mer Evrocenter.
41. Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2008). Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013. Najdeno 27. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.euskladi.si/publikacije/OP/2007-2013/download/OP-RCV.pdf>
42. Svetin, I., (2004, 29. januar) Brezposelnost v Sloveniji in EU. Najdeno 7. septembra 2009 na spletnem naslovu http://www.google.si/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=8&url=http%3A%2F%2Fwww.stat.si%2Fdoc%2Fstat_urad%2Fnk%2Fkomentar_b-0104.doc&ei=4gWISqmKIoOOonQOGtKztDw&usq=AFQjCNER4EIBoUY6rzWh1goGbKEmCnTY4g&sig2=WYduZk_n_j5tCP0bqlgjTg
43. Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer A., & Trbanc, M. (2002). *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
44. Svetlik, I., Vilič-Klenovšek, T., Klemenčič, S., & Hribar, S. (1993). *Izobraževanje in trg dela*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
45. Statistični urad Republike Slovenije (2004). Statistični letopis Republike Slovenije 2004, Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
46. Statistični urad Republike Slovenije (2005). Statistični letopis Republike Slovenije 2005, Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
47. Statistični urad Republike Slovenije (2006). Statistični letopis Republike Slovenije 2006, Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
48. Statistični urad Republike Slovenije (2007), Statistični letopis Republike Slovenije 2007, Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

49. Statistični urad Republike Slovenije (2008a). Statistični letopis Republike Slovenije 2008, Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
50. Statistični urad RS. (2008b). Prebivalstvo Slovenije se stara – potrebno je medgeneracijsko sožitje. Najdeno 23. marca 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/doc/pub/Staranje_prebivalstva_slo.pdf
51. Statistični urad Republike Slovenije. (2009a). Statistični letopis Republike Slovenije 2009, Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
52. Statistični urad Republike Slovenije. (2009b). Mladi v Sloveniji, Statistične informacije. Najdeno 30. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/pub/mladi2009-SLO.pdf>
53. Štiblar, F. (2008). *Svetovna kriza in Slovenci: kako jo preživeti?*. Ljubljana: Založba ZRC.
54. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (b.l.). Socialni razgledi 2008. *Statistična priloga*. Najdeno 30. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/2008/SR_priloga.pdf
55. Uršič, C. (2004). *Pravice do enakih možnosti in enake obravnave: usposabljanje in zaposlovanje invalidov v Evropski uniji in Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo.
56. Vahtarič, S. (2009a, 19. februar). Kriza se bo še zaostрила. *Posavski obzornik*, str. 3.
57. Vahtarič, S. (2009b, 30. april). Kazalci brezposelnosti ugodnejši kot v državi. *Posavski obzornik*, str. 1.
58. Vahtarič, S. (2009c, 14. maj). Trg dela se sooča s krizo. *Posavski obzornik*, str. 3.
59. *Virtualno središče*. Najdeno 28. junija 2009 na spletnem naslovu <http://www.virtualno-sredisce.si/files/ZaposlPortali.htm>
60. Vodopivec, M., Dolenc, P., Vodopivec, M., & Balde, A. (2007). *Mobilnost dela in fleksibilnost sistema plač*. Koper: Fakulteta za management Koper.
61. *Zaposlitev.net*. Najdeno 16. maja 2009 na spletnem naslovu <http://zaposlitev.ws/delo/>
62. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2003). Letno poročilo ZZRS OSS 2003. Najdeno 24. april 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela
63. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2004). Letno poročilo ZZRS OSS 2004. Najdeno 24. april 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela
64. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2005). Letno poročilo ZZRS OSS 2005. Najdeno 24. april 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela
65. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2006). Letno poročilo ZZRS OSS 2006. Najdeno 24. april 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela
66. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2007). Letno poročilo ZZRS OSS 2007. Najdeno 15. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila
67. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2008). Letno poročilo ZZRS OSS 2008. Najdeno 15. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/publicistika/letna_porocila

68. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2009). Predstavitev. Najdeno 24. aprila 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/o_zrsz/predstavitev
69. Zupančič V. (novinar) (2009, 20. januar). Kratke novice, Brezposelnost v Posavju, *Vaš kanal*. Najdeno 30. januar 2009 na spletnem naslovu http://www2.tv-nm.si/index.php?option=com_content&task=view&id=11122&Itemid=5
70. Wostner, P., Aljančič, M., Klužer, F., Juvančič, L., Medved, E., Kušer, N., Granatir, E., Jerina, A., Babič, A., Arh, J., Dejak, B., & Kobal, J. (2005). *Kako do denarja EU*. Ljubljana: GV Založba.

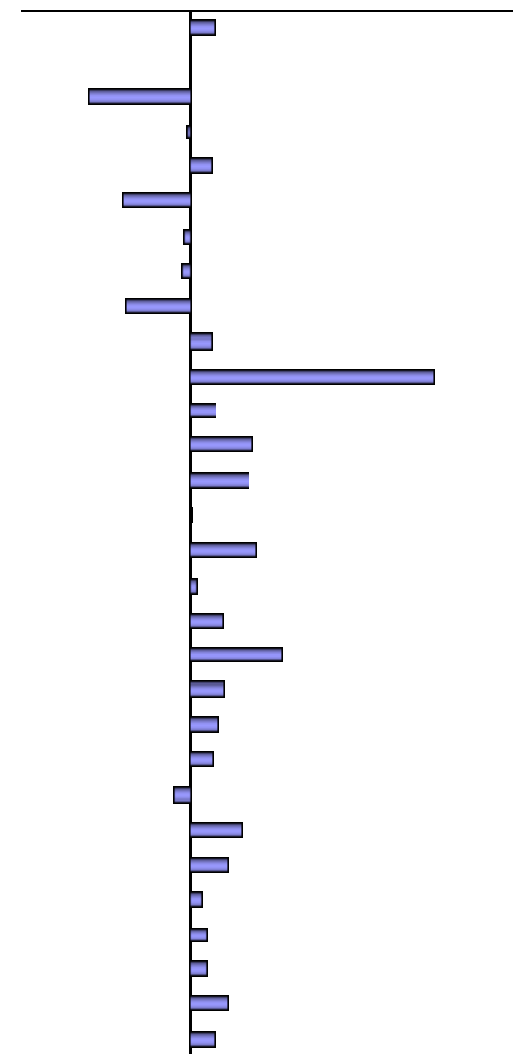
SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

APZ – Aktivna politika zaposlovanja
BDP – Bruto domači proizvod
B. Š. – Bolonjski študij
CIPS – Center za informiranje in poklicno svetovanje
CRM-sistemi – Sistemi za upravljanje odnosov s strankami
ECB – Evropska centralna banka
EC – (European Commission) Evropska komisija
EMU – Evropska monetarna unija
ESS – Evropski socialni sklad
ESZ – Evropska strategija zaposlovanja
EQUAL – Del strategije EU za vzpostavljanje številnejših in boljših delovnih mest ter za zagotavljanje, da nikomur ni zavrnen dostop do njih
EU – Evropska unija
EURES – (European Employment Services) Evropska služba za zaposlovanje
EUROSTAT – Statistični urad Evropske unije
ILO – (International Labour Organization) Mednarodna organizacija dela
MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
OECD – (Organisation for economic co-operation and development) Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OSS – Območna služba Sevnica
PHARE – Pobuda Evropske unije, ki zagotavlja državam srednje in vzhodne Evrope finančno pomoč za podporo procesa ekonomske preobrazbe, hkrati pa jim pomaga okrepiti njihove novo oblikovane demokratične družbe
RS – Republika Slovenija
SNA – Sistem nacionalnih računov
SPSS – Računalniški program za obdelovanje statističnih podatkov
SURS – Statistični urad RS
ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje
ZUZIO – Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb
ZZDT-B – Zakon o zaposlovanju in delu tujcev
ZZZPB – Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti

PRILOGE

Tabela 1: Delovno aktivno preb. v OSS v letih 2003-2008 po področjih in podpodročjih dejavnosti, dec. stanja in grafični prikaz indeksa 2008/03

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Razlika 2008-2003	Indeks 2008/2003
Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	2.232	2.492	2.451	2.356	2.495	2.525	293	113,1
Ribištvo	/	13	12	13	12	21	/	/
Rudarstvo	68	63	57	47	42	27	-41	39,7
Predelovalne dejavnosti	6.707	6.636	6.462	6.433	6.570	6.584	-123	98,2
Proizvodnja hrane, pijač, krmil, tobaknih izd.	475	460	447	461	467	531	56	111,8
Proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekst. izd.	1.190	1.176	836	784	768	715	-475	60,1
Proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izd.	244	244	241	248	247	235	-9	96,3
Obdelava in predelava lesa	293	302	306	310	284	278	-15	94,9
Proizvodnja vlaknin, papirja in kartona	1.259	1.183	1.166	841	800	780	-479	62,0
Proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov	122	109	108	113	125	136	14	111,5
Proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas.	99	64	193	230	253	241	142	243,4
Proizvodnja drugih nekovinskih mineral. izd.	218	218	188	233	239	248	30	113,8
Proizvodnja kovin in kovinskih izd.	839	907	910	1.050	1.110	1.144	305	136,4
Proizvodnja strojev in naprav	447	457	465	522	573	599	152	134,0
Proizvodnja električne in optične opreme	580	560	593	591	580	582	2	100,3
Proizvodnja vozil in plovil	342	375	454	479	491	474	132	138,6
Proizvodnja pohištva in druge predel. dej.	599	581	555	571	622	621	22	103,7
Oskrba z elektriko, plinom in vodo	1.034	1.035	1.119	1.154	1.185	1.225	191	118,5
Gradbeništvo	1.876	1.933	1.990	2.236	2.492	2.876	1.000	153,3
Trgovina, popravila motor. vozil in izd. široke pot.	2.394	2.438	2.535	2.707	2.732	2.871	477	119,9
Gostinstvo	1.034	1.073	1.108	1.149	1.215	1.204	170	116,4
Promet, skladiščenje in zveze	1.032	1.080	1.108	1.093	1.103	1.157	125	112,1
Finančno posredništvo	319	289	294	279	275	285	-34	89,3
Poslovanje z nepremičninami, najem, poslovnih stor.	1.076	984	1.116	1.219	1.289	1.398	322	129,9
Dejavnosti javne uprave in obrambe, obv. zdr. zav.	1.282	1.404	1.501	1.514	1.580	1.561	279	121,8
Izobraževanje	1.498	1.535	1.545	1.535	1.548	1.586	88	105,9
Zdravstvo in socialno varstvo	1.253	1.286	1.280	1.305	1.338	1.361	108	108,6
Druge javne, skupne in osebne storitvene dej.	504	537	517	519	526	548	44	108,7
Zasebna gospodinjstva z zaposlenimi osebjem	23	21	27	21	25	28	5	121,7
SKUPAJ	22.332	22.819	23.122	23.580	24.427	25.257	2.925	113,1

Vir: Letno poročilo ZRSZ OSS 2008.

Tabela 2: Delovno aktivno prebivalstvo na Območni službi Sevnica v obdobju od leta 2003 do aprila 2009 po načinu zaposlovanja (decembrska stanja)

Delovno aktivno prebivalstvo na Območni službi Sevnica v letih 2003 do aprila 2009						
Obdobje	Zaposleni pri pravnih os.	Zaposleni pri fizičnih os.	Samostojni podjetniki	Samostojni poklici	Kmetje	Delovno aktivni
2003	15.822	3.097	1.551	86	1.776	22.332
2004	16.313	3.156	1.567	99	2.125	22.819
2005	16.278	3.121	1.599	115	2.009	23.122
2006	16.572	3.247	1.634	114	2.013	23.580
2007	16.991	3.526	1.645	121	2.144	24.427
2008	17.642	3.664	1.705	121	2.125	25.257

Vir: Letna poročila ZRSZ 2003–2008.

Tabela 3: Delež zaposlenih v predelovalni industriji v Spodnjeposavski regiji od leta 2003 do 2008 in procentualna sprememba v delovno aktivnem prebivalstvu v letih 2003 do 2008 v Spodnjeposavski regiji

Leto	Delež zaposlenih v predelovalni dejavnosti
2003	30,0
2004	29,1
2005	27,9
2006	27,3
2007	26,9
2008	26,1

Vir: Letna poročila ZRSZ 2003–2008.

Tabela 4: Izpiski rezultatov računalniškega programa SPSS

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,264	,070	-,163	111,687

a Predictors: (Constant), Zaposleni v predelovalni dejavnosti v letih 2003 do 2008

b Dependent Variable: Delovno aktivno prebivalstvo v letih 2003 do 2008

Vir: Lastni izračuni..

Tabela 5: Število prijavljenih prostih delovnih mest po delavcih in pripravnikih v OS Sevnica v obdobju od leta 2003 do leta 2008

Št. prijavljenih delovnih mest	Leto					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Za delavce	4.807	5.045	5.945	5.971	5.929	5.816
Za pripravnike	48	79	95	104	85	0
Skupaj	4.855	5.124	6.040	6.075	6.014	5.816

Vir: Letno poročilo ZRSZ OSS 2008.

Slika 1: Razsevni grafikon povezave med delovno aktivnim prebivalstvom v letih 2003–2008 in številom zaposlenih v predelovalni dejavnosti v letih 2003–2008

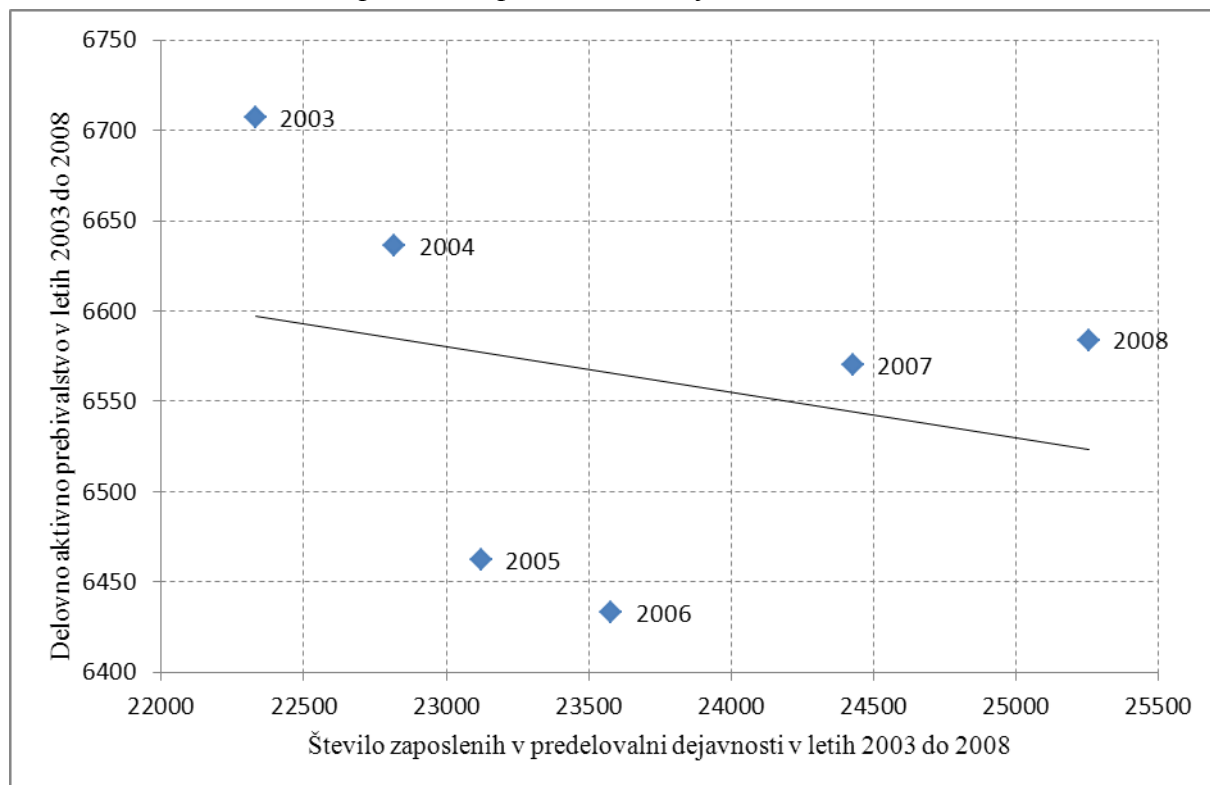

Tabela 6: Prijavljena prosta delovna mesta po Uradih za delo (Krško, Sevnica, Brežice) v obdobju od leta 2003 do leta 2008

Leto/Urada za delo	Brežice	Krško	Sevnica	Skupaj
2003	1.333	2.563	959	4.855
2004	1.666	2.410	1.046	5.122
2005	1.889	2.766	1.385	6.040
2006	1.912	2.874	1.289	6.075
2007	1.976	2.638	1.400	6.014
2008	1.760	2.859	1.197	5.816

Vir: Letno poročilo ZRSZ OSS 2008.

Tabela 7: Delovna dovoljenja izdana na Območni službi Sevnica v letih 2003 do leta 2008

Leto	Osebna delovna dovoljenja	Dovoljenja za zaposlitev	Dovoljenja za delo	Skupaj
2003	13	585	1.215	1.813
2004	63	499	542	1.104
2005	29	634	691	1.354
2006	/	595	976	1.571
2007	42	833	1.071	1.946
2008	171	1.896	1.288	3.355

Vir: Letna poročila ZRSZ Območne službe Sevnica 2003-2008.

Tabela 8: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb decembra v letih 2003 do 2008

Leto	I. in II. st. izob.	III.–IV. st. izob.	V. st. izob.	VI. st. izob.	VII. st. izob.
2003	46,1	27,9	21,2	1,7	3,0
2004	44,1	27,0	22,5	2,0	4,4
2005	44,0	26,5	23,1	2,4	4,1
2006	41,8	27,7	23,5	2,5	4,5
2007	44,7	25,8	21,5	2,7	5,3
2008	45,4	26,5	20,1	3,0	5,0

Vir: Letna poročila ZRSZ 2003 do 2008.

Tabela 9: Prebivalstvo staro 15 let in več brez izobrazbe ali le z osnovnošolsko izobrazbo ter število vseh brezposelnih v Spodnjeposavski regiji v letih 2003 do leta 2008

Leto	Brez izobrazbe	Osnovnošolska izob.	Skupaj vsi brez izob.	Št. brezpos. v SP regiji
2003	19.000	20.000	39.000	4.397
2004	21.000	18.000	39.000	3.535
2005	21.000	17.000	38.000	3.638
2006	19.000	13.000	32.000	3.066
2007	18.000	13.000	31.000	2.773
2008	4.000	13.000	17.000	2.696

Vir: SURS in ZRSZ.

Tabela 10: Izpiski rezultatov računalniškega programa SPSS

Model Summary (b)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,765	,586	,482	461,358

a Predictors: (Constant), Število prebivalcev z nizko st. izobrazbe, staro 15 let in več v letih 2003–2008

b Dependent Variable: Število registrirano brezposelnih oseb v letih 2003–2008

Coefficients (a)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		T	Sig.
	B	Std. Error	Beta			
1 (Constant)	1455,222	819,218			1,776	,150
Število prebivalcev z nizko st. izobrazbe, staro 15 let in več v letih 2003–2008	5,803E-02	,024	,765		2,378	,076

a Dependent Variable: Število registrirano brezposelnih oseb v letih 2003–2008

Vir: Lastni izračuni.

Slika 2: Razsevni grafikon povezave med številom registrirano brezposelnih oseb v letih 2003–2008 in številom prebivalcev z nizko stopnjo izobrazbe, staro 15 let in več v letih 2003–2008

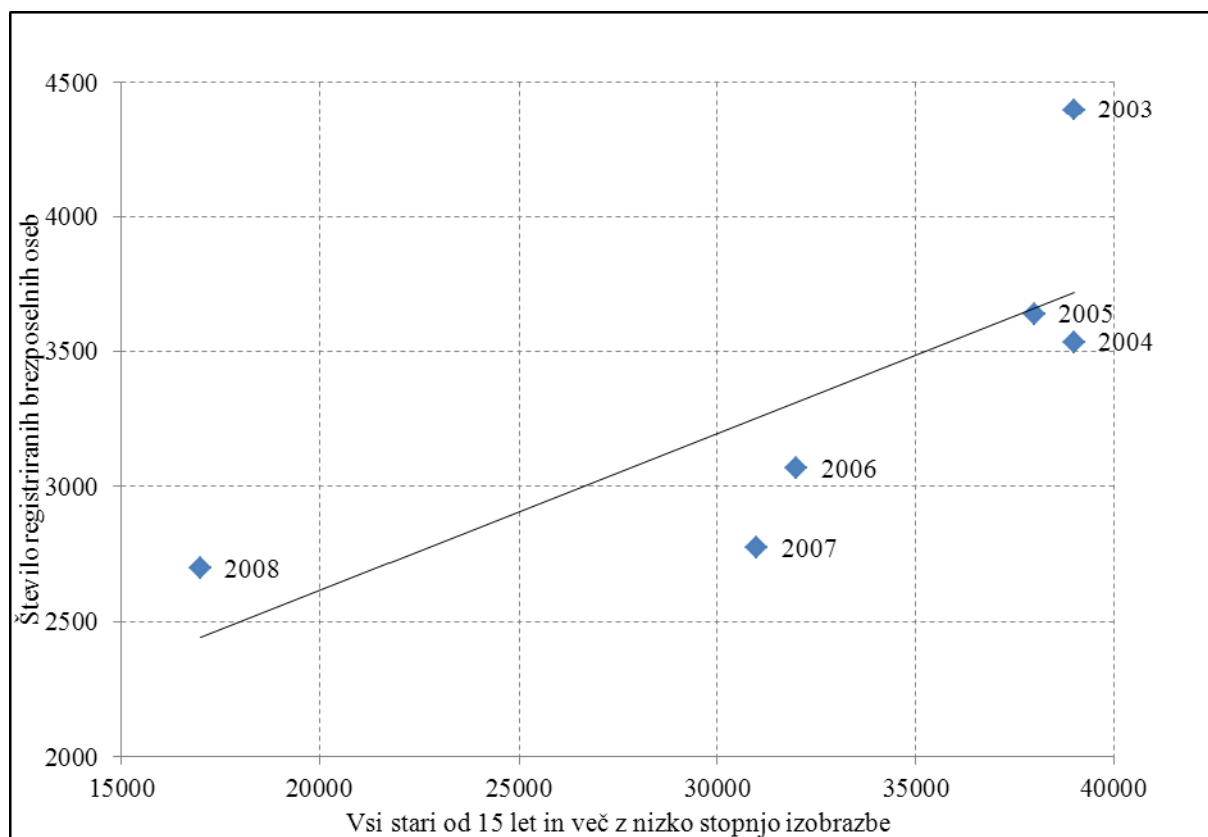

Tabela 11: Stopnja registrirane brezposelnosti mladih v občini Krško, Spodnjeposavske regiji in Sloveniji v letih 2003 do 2008

Leto	Krško	Spodnjeposavska regija	Slovenija
2003	22,9	21,9	26,1
2004	24,1	22,3	26,2
2005	22,2	20,5	24,2
2006	15,6	15,9	21,2
2007	16,0	15,4	16,7
2008	13,6	13,8	14,4

Vir: Letna poročila ZRSZ OSS 2003 do 2008.

Tabela 12: Stopnja registrirane brezposelnosti žensk v občini Krško, Spodnjeposavske regiji in Sloveniji v letih 2003 do 2008

Leto	Krško	Spodnjeposavska regija	Slovenija
2003	55,0	56,0	52,8
2004	53,1	55,5	53,1
2005	57,8	58,2	53,8
2006	55,6	57,8	54,8
2007	54,6	55,1	54,9
2008	49,5	51,0	52,8

Vir: Letna poročila ZRSZ OSS 2003 do 2008.

Tabela 13: Stopnja registrirane brezposelnosti starejših v občini Krško, Spodnjeposavski regiji in Sloveniji v letih 2003 do 2008

Leto	Krško	Spodnjeposavska regija	Slovenija
2003	20,9	22,7	20,8
2004	21,7	24,3	20,9
2005	21,6	24,7	22,6
2006	29,6	30,7	27,3
2007	36,6	36,4	32,6
2008	36,6	36,4	33,1

Vir: Letna poročila ZRSZ OSS 2003 do 2008.

Tabela 14: Stopnja registrirane brezposelnosti dolgotrajno brezposelnih oseb v občini Krško, Spodnjeposavski regiji in Sloveniji v letih 2003 do 2008

Leto	Krško	Spodnjeposavska regija	Slovenija
2003	55,0	50,3	48,6
2004	50,4	51,0	46,2
2005	48,3	48,8	47,3
2006	51,8	52,2	48,8
2007	55,8	54,7	50,8
2008	54,3	53,9	51,1

Vir: Letna poročila ZRSZ OSS 2003 do 2008.

Tabela 15: Stopnja registrirane brezposelnosti invalidov v občini Krško, Spodnjeposavski regiji in Sloveniji v letih 2003 do 2008

Leto	Krško	Spodnjeposavska regija	Slovenija
2003	10,5	10,3	9,2
2004	10,2	10,9	8,9
2005	10,0	11,0	9,9
2006	15,5	15,3	11,7
2007	21,8	20,1	15,1
2008	26,3	23,1	16,6

Vir: Letna poročila ZRSZ OSS 2003 do 2008.

Tabela 16: Povprečna stopnja registrirane relativne brezposelnosti v občini Krško, Spodnjeposavski regiji in Sloveniji v letih 2003 do 2008

Leto	Krško	Spodnjeposavska regija	Slovenija
2003	15,1	14,8	11,2
2004	12,6	13	10,6
2005	11,6	11,5	10,2
2006	10,8	10,4	9,4
2007	9,5	8,9	7,7
2008	8,2	7,7	6,7

Vir: Letna poročila ZRSZ OSS 2003 do 2008.

Tabela 17: Število upravičencev do denarnega nadomestila in denarne pomoči v OSS v letih od 2003 do 2008

Leto	Denarna nadomestila	Denarna pomoč
2003	914	370
2004	570	313
2005	781	251
2006	678	160
2007	529	24
2008	518	5

Vir: Letna poročila ZRSZ OSS 2003 do 2008.

Tabela 18: Stopnja registrirane brezposelnosti v Spodnjeposavski regiji v letu 2009 po mesecih

Mesec	Stopnja registrirane brezposelnosti
januar	9,0
februar	9,3
marec	9,4
april	9,5
maj	9,6
junij	9,8
julij	10,3
avgust	10,4
september	10,5
oktober	11,3
november	11,4
december	11,7

Vir: SURS.

Tabela 19: Struktura izobrazbe brezposelnih oseb in stopnja registrirane brezposelnosti v SP regiji v letu 2009

Mesec	I. in II. st. izob.	III.–IV. st. izob.	V. st. izob.	VI. st. izob.	VII. st. izob.	B. Š.
januar	44,5	25,7	21,2	3,2	5,4	0,0
februar	45,3	26,3	20,4	3,1	5,0	0,0
marec	44,5	26,6	21,1	3,0	4,8	0,0
april	44,4	26,7	20,8	2,8	5,4	0,0
maj	44,1	26,8	20,8	2,8	5,5	0,0
junij	43,5	26,9	21,3	2,7	5,7	0,0
julij	44,0	27,1	20,5	2,9	5,6	0,0
avgust	43,9	27,1	20,4	3,0	5,6	0,0
september	44,8	26,7	20,4	3,0	5,2	0,0
oktober	43,4	25,6	22,9	3,0	5,1	0,0
november	43,2	25,4	23,1	2,9	5,4	0,1
december	43,1	25,8	22,4	2,8	5,8	0,1

Vir: internetna stran ZRSZ.